

**Міністерство освіти і науки України  
Київський національний торговельно-економічний університет  
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ  
Чернігівський національний технологічний університет  
Черкаський державний технологічний університет  
Департамент фінансів Вінницької обласної державної адміністрації  
Державна фінансова інспекція у Вінницькій області**

**«ОБЛІК, КОНТРОЛЬ І АНАЛІЗ В  
УПРАВЛІННІ  
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ  
ДІЯЛЬНІСТЮ»**

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ**

**VII всеукраїнської науково-практичної**

**Інтернет - конференції**

**27 березня 2019 року**

**(частина I)**

**Вінниця 2019**

УДК 657:334.72

Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю : зб. наук. пр. VII Всеукр. наук.-практ. Інтернет–конф., 27 берез. 2019 р.: у 2-х ч. - Ч. I. – Вінниця : ВРВ ВТЕІ КНТЕУ, 2019. – 46 с.

У збірнику VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет – конференції розглядаються наукові праці, присвячені дослідженню сучасного стану фінансово-аналітичного забезпечення розвитку діяльності підприємств в сучасних умовах господарювання, актуальним проблемам та перспективам розвитку вітчизняної системи обліку, інноваційні методики аналізу господарської діяльності, сучасним інформаційним технологіям в обліку, контролі та аналізі; висвітлюються питання соціально-економічного розвитку підприємництва. Розраховано на науковців, спеціалістів, викладачів, аспірантів, здобувачів вищої освіти.

**Редакційна колегія:**

Голова редакційної колегії - **Замкова Н.Л.**, д.філос.н., професор

Відповідальний секретар - **Мартінова Л.Б.**, д.е.н., доцент

**Члени редакційної колегії:**

**Даценко Г.В.**, к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку та оподаткування

**Бондаренко В.М.**, д.е.н., професор, декан обліково-фінансового факультету;

**Гладій І.О.**, к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування;

**Денисюк О.М.**, д.е.н., професор кафедри обліку та оподаткування;

**Кудирко О.М.**, к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування.

Друкується за ухвалою Вченої Ради Вінницького торговельно- економічного інституту КНТЕУ.

**Відповідальність за достовірність фактів, статистичної інформації, власних імен, цитат та інших відомостей, наданих у рукописах, несуть автори публікацій.**

## ЗМІСТ

<b>Бондар Т.Л. – к.е.н., старший викладач кафедри обліку та оподаткування</b> Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ <b>ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ВИТРАТ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ .....</b>	<b>5</b>
<b>Гладій І.О. – к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування</b> Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ <b>УПРАВЛІНСЬКА ЗВІТНІСТЬ ОПТИМІЗАЦІЇ ЦІНОУТВОРЕННЯ .</b>	<b>7</b>
<b>Дзюба О.М. – к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування</b> Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ <b>ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТОВАРНИХ ОПЕРАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА .....</b>	<b>10</b>
<b>Ковальчук С.П. – к.е.н, доцент кафедри обліку та оподаткування</b> Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ <b>АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯМ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА .....</b>	<b>12</b>
<b>Коваленко В.В. – асистент кафедри обліку та оподаткування</b> Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ <b>СУЧАСНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДОЛОГІЇ «COSO ERM» .....</b>	<b>15</b>
<b>Копчикова І.В. – к.е.н., старший викладач кафедри обліку та оподаткування</b> Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ <b>ФАКТОГРАФІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ ТА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ТОВАРНИХ ВТРАТ ТОРГОВЕЛЬНИХ МЕРЕЖ .....</b>	<b>18</b>
<b>Коцеруба Н.В. – к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування</b> Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ <b>ПРОЦЕДУРИ ТА ПРИЙОМИ АНАЛІЗУ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ АУДИТУ МАЙНОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА .....</b>	<b>21</b>

<b>Крупельницька І.Г.</b> к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ <b>АКТУАЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В БЮДЖЕТНИХ СФЕРІ .....</b>	<b>26</b>
<b>Кудирко О.М. – к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування</b> Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ <b>УПРАВЛІННЯ ТОВАРНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ .....</b>	<b>28</b>
<b>Лобачева І.Ф. – к.пед.н., доцент кафедри обліку та оподаткування</b> Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ <b>АНАЛІЗ РУХУ ГРОШОВИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА .....</b>	<b>31</b>
<b>Майстер Л.А. – к.е.н., старший викладач кафедри обліку та оподаткування</b> Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ <b>ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ У СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО БІЗНЕСУ РІЗНИХ ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ .....</b>	<b>34</b>
<b>Откаленко О.М. – к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування</b> Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ <b>ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ .....</b>	<b>37</b>
<b>Покинйчереда В.В. – к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування</b> Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ <b>ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АУДИТУ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ .....</b>	<b>40</b>
<b>Чолій Л.О. – аспірант</b> Київський національний торговельно-економічний університет <b>ОСНОВНІ ЕТАПИ ТА КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ .....</b>	<b>43</b>

**Бондар Т.Л.**

**к.е.н., старший викладач кафедри обліку та оподаткування**  
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ  
м. Вінниця

## **ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ВИТРАТ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ**

Забезпечення високої якості при мінімальній собівартості продукту багато в чому залежить від вміло організованого управління фінансовою діяльністю підприємства, в тому числі й управління витратами пов'язаних з якістю продукції. Тому, в час впровадження на сільськогосподарських підприємствах стандартів ISO серії 9000:2000, зростає необхідність у застосуванні інноваційних підходів, зокрема, процесного підходу до управління витратами на забезпечення якості продукції, які б ґрунтувалися на аналізі, контролі та оптимізації цих витрат. Переконливим аргументом на користь застосування аналізу витрат на якість за бізнес-процесами є той факт, що він забезпечує необхідний зв'язок між стратегічною метою підприємства і її зусиллями, спрямованими на забезпечення якості продукції.

Серед науковців, які розглядали у своїх публікаціях питання аналізу витрат на якість продукції, слід відмітити В.М. Пархоменка, І.Ю. Тимрієнко, Т.Д. Попову, Р. Бичківського, А. Гунькало, Н.А. Морозову-Герасимович та ін. Проте в сучасних умовах організаційно-методичні підходи щодо економічного аналізу витрат на забезпечення якості продукції на основі процесного підходу реалізовані не були і потребують додаткових досліджень.

Аналіз витрат на забезпечення якості продукції являє собою самостійний тематичний аналіз і спирається на систему узагальнюючих економічних показників, які характеризують кінцеві результати діяльності підприємств із забезпечення якості продукції.

Здійснення аналізу витрат на забезпечення якості продукції є необхідним для виявлення неефективних або нерезультативних заходів, для ініціювання дій щодо поліпшенню і має бути основою для розробки фінансових підходів до інновацій. Таким чином, аналіз витрат на якість - це діяльність по вивченню таких витрат, яка призначена обґрунтувати з наукових позицій рішення і дії підприємства у сфері якості і сприяти вибору найкращих варіантів цих дій [3, с.72].

Витрати на забезпечення якості продукції можна аналізувати за п'ятьма напрямками табл. 1 [1]:

Виходячи із запропонованих авторами Р. Бичківським та А. Гунькало підходів до аналізу витрат на забезпечення якості продукції у таблиці, найбільш актуальним для сільськогосподарського підприємства є аналіз витрат за бізнес-процесами.

Таблиця 1 – Аналіз витрат на забезпечення якості продукції

Вид аналізу	Цілі аналізу
Аналіз витрат унаслідок незадоволеної якості продукції	Визначення, аналіз і оцінка витрат унаслідок незадоволеної якості на різних етапах життєвого циклу продукції
Аналіз потенційних джерел витрат	Визначення, аналіз і оцінка витрат унаслідок незадоволеної якості на різних етапах життєвого циклу продукції, вибір пріоритетних напрямів робіт з поліпшення якості продукції і вдосконалення менеджменту якості
Аналіз за видами витрат на якість відповідно до класифікації А. Фейгенбаума	Постійна ідентифікація, визначення, аналіз і оцінка витрат на забезпечення якості; зниження і оптимізація витрат на якість; моніторинг зміни різних видів витрат на якість
Аналіз витрат на якість за видами діяльності	Моніторинг і постійна оцінка витрат на якість; зниження і оптимізація витрат на якість; виявлення неефективних видів діяльності в системі менеджменту якості; оперативне рішення проблем в області менеджменту якості; аналіз і оцінка інвестицій в поліпшення якості продукції і вдосконалення системи менеджменту якості
Аналіз витрат на якість, пов'язаних з процесами	Моніторинг і постійна оцінка витрат на якість; виявлення неефективних видів діяльності в системі менеджменту якості; оперативне вирішення проблем в області якості

Перевагою такого напрямку є аналізування витрат на якість окремих бізнес-процесів, в їх розрізі етапів виробництва і реалізації продукції. За допомогою такого методу аналізу у складі витрат на якість можна прослідкувати всі витрати, які виникають під час бізнес-процесу. В цьому випадку недостатньо проаналізувати витрати, які входять до собівартості. Структура аналізованих витрат має бути ширшою, а як основну схему формування витрат необхідно прийняти принцип повної структури витрат.

Метод аналізу витрат на забезпечення якості за процесами для визначення ефективності витрачених ресурсів варто розробити на основі програми McExcel. За допомогою такого інструментарію та первинної документації відповідальний працівник (аналітик) заповнює відповідну форму програми McExcel. За кожним елементом витрат (матеріальні витрати, витрати на оплату праці, амортизація) відображається сума (дані для розрахунку за місяць, квартал) за кожним бізнес-процесом. На основі внесених даних здійснюються розрахунки сум повної відповідності та невідповідності бізнес-процесу. У результаті оцінюється ефективність кожного бізнес-процесу. Отримані дані далі використовуються для аналізу витрат на забезпечення якості, їх динаміки, структури та розміру [2].

Результати економічного аналізу витрат на якість продукції на основі процесного підходу є інструментом для вирішення проблем управління якістю в умовах адаптації вітчизняних сільськогосподарських підприємств до ринкових умов господарювання. Застосування процесного підходу дозволить

не тільки відслідковувати витрати на забезпечення якості та діагностувати причини виникнення витрат на невідповідну продукцію, але й отримувати об'єктивну інформацію про порушення процесів, приймати управлінські рішення щодо попередження втрат внаслідок низької якості, відслідковувати неефективні види діяльності в системі управління якістю, здійснювати постійні покращення та удосконалення. Перспективами подальших досліджень аналізу витрат на забезпечення якості продукції є: формулювання мети аналізу, детальний опис витрат як об'єкта дослідження, зокрема процедура ідентифікації та визначення їх структури, вибір схеми формування витрат в розрізі бізнес-процесів, компоновка системи аналізованих показників, підбір методу аналізу і інтерпретація отриманих результатів дослідження.

### **Список використаної літератури**

1. Бичківський Р. Аналіз затрат на якість продукції / Р. Бичківський, А. Гунькало // Вимір. техн. та метрол. – 2005. – № 65. – С. 178–183.
2. Бондар Т.Л. Generalization of product quality assurance costs: methodological approach / Т.Л. Бондар, С.Я. Король // Competitiveness of entrepreneurial structures: features and prospects: Collective monograph - Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom, 2018. - p. 84-94.
3. Канивец А.Н. Экономический анализ системы менеджмента качества промышленного предприятия/ А.Н. Канивец, Б.И. Герасимов, Л.В. Пархоменко.- Тамбов: Изд-во ТГТУ, 2005.- 144с.
4. Пархоменко В.М. Економічний аналіз якості продукції: компоненти методики / В.М. Пархоменко // Вісн. Житомир. держ. технолог. ун-ту. Економічні науки. – 2009. – № 2(48). – С. 96–104.
5. Тимрієнко І.Ю. Модель управлінського аналізу витрат на якість на підприємствах молочної промисловості / І.Ю. Тимрієнко // Проблеми теорії на методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу : Міжнар. зб. наук. праць. 2009. – Вип. 2(14). – С. 210–216. – (Сер. : Бух. облік, контроль і аналіз).
6. Ющишина Л. О. Особливості методики аналізу витрат бізнес-процесів в рослинництві / Л. О. Ющишина // Проблеми економіки та управління : вісник Національного університету “Львівська політехніка”/ відп. ред. д.е.н., проф. Й. П. Петрович. – Львів, 2008. – № 628. – С. 365-369.

**УДК 657**

**Гладій І.О.**

**к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування**  
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ  
м. Вінниця

### **УПРАВЛІНСЬКА ЗВІТНІСТЬ ОПТИМІЗАЦІЇ ЦІНОУТВОРЕННЯ**

Управлінська звітність в процесі ціноутворення займає ключову роль, оскільки в її основі можуть знаходитися основні засади: орієнтація на збільшення збуту; орієнтація на збільшення прибутку; орієнтація на утримання свого фактично існуючого сегменту ринку; орієнтація на утримання витрат і прибутку на рівні, вже досягнутому на початок планового періоду.

Питанням ціноутворення та цінової політики присвячені праці таких провідних вчених-економістів, як М.І. Гельвановський, В.С. Пінішко, Л.Ф. Чернева, Л.О. Шкварчук та ін.

Стратегія розвитку об'єкта господарювання в умовах ринкової економіки втілюється в розробці стратегічних, перспективних та поточних планів тобто розробці системи бюджетування. Основним бюджетом виступає бюджет реалізації, а отже метод ціноутворення на продукцію повинен опиратися на витрати, попит, конкуренцію.

Вихідна ціна має бути в межах між надмірно низькою ціною, яка не дає прибутку, і надмірно високою, яка стримує попит. Тому мінімально можлива ціна визначається собівартістю продукції, а максимальна — наявністю унікальних властивостей товару та попитом на нього. Ціни товарів конкурентів і товарів-аналогів обумовлюють середній рівень, на який слід спиратися, встановлюючи ціну.

Розміри цільової норми прибутку розробляються вищим керівництвом з урахуванням сукупності факторів: положення фірми на ринку та перспектив розвитку його ємності (небезпеки у разі надмірно високої норми прибутку впровадження в галузь нових конкурентів); необхідності фінансування наукових розробок і здійснення капіталовкладень; необхідності виплати певного рівня дивідендів тощо [1]. На цільової норми прибутку так само, як і на витратах виробництва, відображається облік підприємством ринкової кон'юнктури в різних країнах в короткострокових та довгострокових планах.

Цільова ціна базується на розумінні цінності продукції споживачами та конкурентами. Даний показник залежить від цільових витрат.

Цільові витрати – оцінені довгострокові витрати на виробництво продукції, які під час реалізації продукції дають можливість підприємству отримувати цільовий дохід [2].

Можна виділити чотири основні етапи формування звітності в процесі цільового ціноутворення (рис. 1).

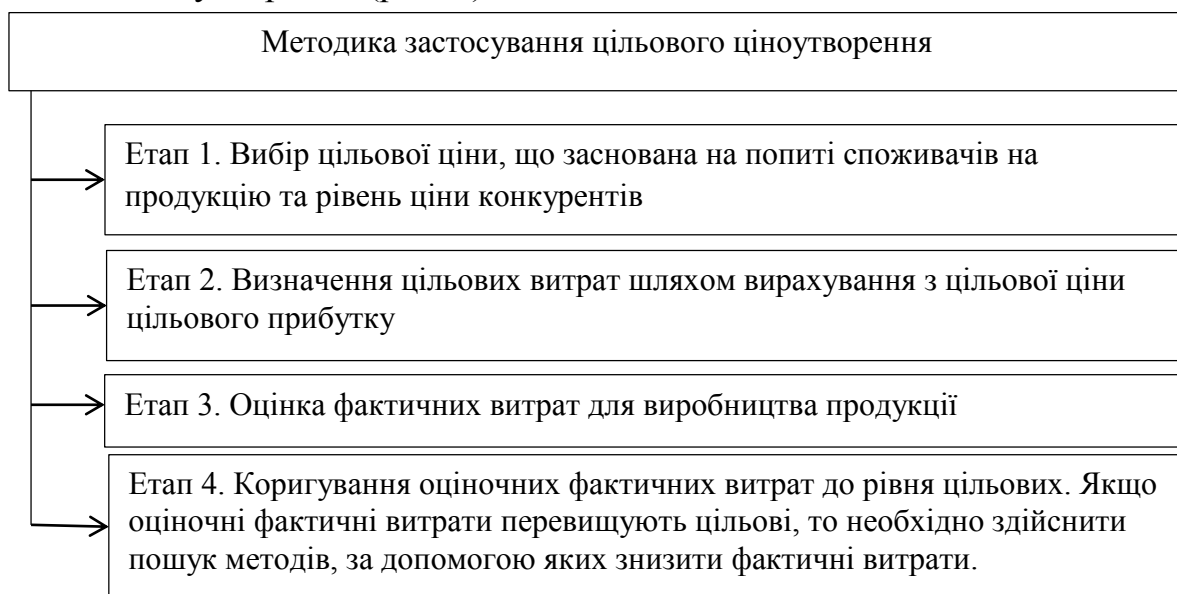


Рисунок 1 – Методика розрахунку цільової ціни на продукцію



Припустимо, що підприємство планує виробити 2000 одиниць продукції. Ринкова ціна на продукцію складає 30,00 грн. Націнка до повних витрат складає 25 %. Адміністративні витрати та витрати на збут складають 20000 грн в рік. Цільові витрати на одиницю, які безпосередньо будуть впливати на ціну визначені таким чином (табл. 1).

**Таблиця 1 - Робоча таблиця розрахунку цільової ціни виробництва продукції**

Показник	Значення
Дохід від реалізації, грн	$2000 * 30,00 = 60000$
Націнка, грн	$60000 - (60000 / 1,25) = 12000$
Адміністративні витрати та витрати на збут, грн	20000
Цільові виробничі витрати, грн	28000
Цільові виробничі витрати на одиницю, грн/од	$28000 / 2000 = 14,00$

Таким чином, підприємство повинно випускати продукцію по виробничій собівартості не більше 14,00 грн.

Припустимо, що виробництво потребує інвестицій в сумі 70000 грн, а прибуток на інвестиційний капітал (ROI) планується в розмірі 25%. Тоді цільові виробничі витрати на одиницю продукції складуть (табл. 2).

**Таблиця 2 - Робоча таблиця розрахунку цільових виробничих витрат на одиницю продукції**

Показник	Значення
Дохід від реалізації, грн	$2000 * 30,00 = 60000$
Націнка, грн	$70000 * 25\% = 17500$
Адміністративні витрати та витрати на збут, грн	20000
Цільові виробничі витрати, грн	22500
Цільові виробничі витрати на одиницю, грн/од	$22500 / 2000 =$ ,

Цільова калькуляція витрат краще підходить для встановлення цін на масові товари, а також на товари з великим обсягом реалізації. Цей підхід є основним механізмом, що дозволяє управляти витратами на продукцію, яка знаходиться на стадії розробки.

На підставі розгляду механізму дії концепції управління прибутком за цільовою собівартістю, можна зробити висновок, що вся виробнича діяльність підприємства координується й контролюється відповідно до важливого стратегічного орієнтира – цільової собівартості. Даний метою гармонічно сполучається з бюджетуванням, плануванням прибутку, формуванням центрів відповідальності, різними стратегіями ціноутворення й оцінних процедур, а також підтримує стратегію зниження витрат на стадії проектування продукту, тобто стратегічним, а не виключно операційним, інструментом.

#### **Список використаної літератури:**

1. Кизим М. О. А.А. Пилипенко, В.А. Зінченко. Збалансована система показників : *монографія*. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2017. 192 с.
2. Каплан Р.. Нортон Д. Сбалансированная система показателей. пер. с

англ. Москва : ЗАО «Олимп – бизнес», 2009. 210 с.

3. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет. М : ЮНИТИ, 1997. – 560с.

4. Сопко В.В., Бенько М.М., Гончаренко О.М., Зима Ю.П., Король С.Я., Фоміна О.В. та інші. Дисциплінарна матриця управлінської звітності: *монографія*. Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ : КНТЕУ, 2016. 455 с.

5. Бандура З. Л. Облік і аналіз в системі стратегічного управління підприємством: *монографія*. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів : ЛНУ, 2016. 247 с.

**УДК 657.442**

**Дзюба О.М.**

**к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування  
Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ  
м.Вінниця**

### **ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТОВАРНИХ ОПЕРАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА**

Основною характеристикою діяльності підприємств, що здійснюють торговельні операції є їх відмінність по суті від інших видів діяльності, що суттєво безперечно впливає на ведення обліку підприємств торгівлі. Сучасних умови господарювання підприємств роздрібною торгівлі характеризуються значними змінами у структурі діяльності, появою та активним розвитком нових видів торгівлі, використанням сучасних технологій продажу, інформаційних систем, а також значним спектром супутніх послуг.

Зазначене зумовлює постійний пошук шляхів росту рентабельності, що в значній мірі залежить від ефективного управління товарними запасами та формуванні облікової інформації про товарні операції підприємства.

Особливості обліку товарних операцій на підприємствах торгівлі висвітлені в працях таких вітчизняних науковців як: Ю.А. Вериги, О.О. Нестеренка, Г.О. Крамаренка, І.Г. Волошана та інших. Однак, аналізуючи науковий внесок вчених, що досліджують зазначену проблематику, необхідно відмітити, що усталені підходи до обліку товарних операцій підприємств не в повній мірі задовольняють потреби сучасного управління, оскільки не завжди адаптовані до сучасних торговельних форматів.

Метою дослідження є визначення особливостей обліку товарних операцій підприємствами роздрібною торгівлі.

До основних господарських процесів на підприємствах торгівлі можна віднести придбання товарів, їх зберігання, рух товарних запасів, їх подальша реалізація.

В основному облік товарних операцій полягає у зборі та систематизації інформації про залишки товарів на початок і кінець звітної періоду, їх надходження та витрачання протягом звітної періоду.

Визначення торговельної діяльності наведено у Порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів, що затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 15.06.2006 № 833, Крім того, у документі зазначено, що торговельна

діяльність провадиться суб'єктами господарювання у сфері роздрібної та оптової торгівлі, а також ресторанного господарства [1].

Торгівля має свої характерні особливості, що зумовлю вплив на організацію та ведення обліку на підприємстві. Зазначений вплив знаходить своє відображення в наказі про облікову політику підприємства, що містить методи, принципи та процедури, які підприємство використовує для ведення обліку, формування і подання звітності.

Основним недоліком переважної більшості наказів про облікову політику є те, що опис зазначених вище складових представлений суцільним текстом, що ускладнює його сприйняття, використання та впровадження в обліковий процес.

За своєю структурою наказ повинен містити преамбулу, в якій надається характеристика основної нормативно-правової бази, однак, як правило, цей розділ обмежується загальними нормативними документами, що регламентують ведення обліку, такими як Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та основні національні або міжнародні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, однак поза увагою залишаються стандарти, що безпосередньо впливають на формування облікової політики підприємства.

В основній частині облікової політики обов'язково зазначаються методи оцінки вибуття запасів, особливості формування собівартість реалізованих товарів визначається торговельної націнки [2].

Однак, окрім зазначеного наказ повинен містити інформацію щодо формування первинної документації, зберігання документації, недопущення несанкціонованого доступу до облікової інформації, порядку та строків проведення інвентаризацій тощо.

Особливої уваги заслуговує інформація, щодо оформлення відповідних первинних документів, оскільки саме вони необхідні для отримання інформації про наявність і зміни в товарних запасах підприємства. Крім того, господарські процеси і результати діяльності торговельних підприємств підлягають групуванню і відображенню в облікових регістрах.

Порядок запису господарських операцій в облікових регістрах регламентується Положенням про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затвердженим наказом Мінфіну України від 24 травня 1995 р. № 88 [3].

В процесі використання запасів можуть виникнути питання щодо відображення за чистою вартістю реалізації, якщо на дату балансу їх ціна знизилась або застаріли, зіпсовані, іншим чином втратили первісно очікувану економічну вигоду [2]. В такому випадку підприємству доцільно проводити постійний моніторинг вартості товарів, затвердити періодичність проведення переоцінок, що знайде свої відображення в наказі про облікову політику, крім того в ньому зазначається особливості відображення в обліку результатів переоцінок.

В залежності від обсягів своєї діяльності та інших чинників, відповідно до вимог чинного законодавства торговельні підприємства враховують під час

ведення обліку вітчизняні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (П(С)БО), (наприклад П(С)БО «Запаси») та міжнародні стандарти фінансової звітності (МСБО 2 «Запаси»).

Не дивлячись на те, що визначення запасів у П(С)БО 9 «Запаси» майже ідентичне з МСБО 2 «Запаси», міжнародні та національні стандарти мають певні відмінності.

В загальному до об'єктивних переваг міжнародних стандартів перед національними належать: чітка економічна логіка; узагальнення сучасної світової практики; простота сприймання для користувачів, однак їх узагальнений характер передбачає достатньо велике різноманіття у методах обліку; відсутність детальних інтерпретацій і прикладів співставлення стандартів з конкретними ситуаціями.

Таким чином, під час обліку товарних операцій виникає низка питань, що стосуються товарних операцій, що має бути враховано під час під час розробки наказу про облікову політику, який має, окрім іншого також враховувати об'єктивні та необ'єктивні випадки, щодо їх оцінки під час первісного визнання, вибуття, втрат, нестач та псування, зменшення ринкової вартості та переоцінки.

#### **Список використаної літератури:**

1. Порядок провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів, затверджений Постановою Кабінету міністрів України від 15.06.2006 № 833 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/833-2006-п> (дата звернення 18.03.2019);

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999р. № 246 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99> (дата звернення 18.03.2019).

3. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 24 травня 1995р. № 88 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95> (дата звернення 18.03.2019).

**УДК 330.657**

**Ковальчук С.П.**

**к.е.н, доцент кафедри обліку та оподаткування**  
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ  
м. Вінниця

### **АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯМ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА**

Власний капітал підприємства є одним із основних джерел його фінансування. Як зазначено [3, с. 450] в момент створення підприємства його власний (стартовий) капітал втілюється в активах, інвестованих засновниками і оцінюється за вартістю майна підприємства. Власний капітал виступає першим фінансовим фактором, що дозволяє запустити фінансово-господарські процеси на підприємстві.

В процесі функціонування господарюючого суб'єкта відбувається безліч фінансових операцій, які пов'язані із джерелами його фінансування, зокрема і з власним капіталом. З метою забезпечення ефективного управління власним капіталом підприємства необхідно володіти достатньою інформаційною базою.

Інструментарій аналізу, застосований по відношенню до першоджерел, зокрема даних бухгалтерського обліку, дозволяє сформувати повну інформаційну картину щодо стану забезпеченості підприємства власним капіталом, його достатності для фінансування підприємства і забезпечення сталих темпів розвитку. На основі аналізу формуються висновки щодо наявності власного капіталу, необхідного для забезпечення фінансової стійкості та незалежності підприємства.

У зв'язку із викладеним вище відзначається вагомість формування аналітичного забезпечення управління власним капіталом підприємства. Аналітичне забезпечення має розроблятися відповідно до інформаційних потреб системи менеджменту. Беззаперечним чинником, що впливає на склад аналітичного забезпечення виступають існуючі управлінські проблеми. Відповідно до них та інформаційних потреб визначаються напрямки аналітичного забезпечення.

Структура аналітичного забезпечення управління власним капіталом підприємства в розрізі основних складових елементів формується на основі типової організаційно-інформаційної моделі аналізу. Тому воно має включати перелік чітко визначених суб'єктів відповідно до функціональної структури підприємства, перелік встановлених об'єктів відповідно до визначених напрямків формування аналітичного забезпечення, склад інформаційних ресурсів із класифікацією в розрізі видів джерел інформації, сукупність методичних прийомів в розрізі об'єктів аналізу та склад системи показників для проведення аналізу власного капіталу підприємства.

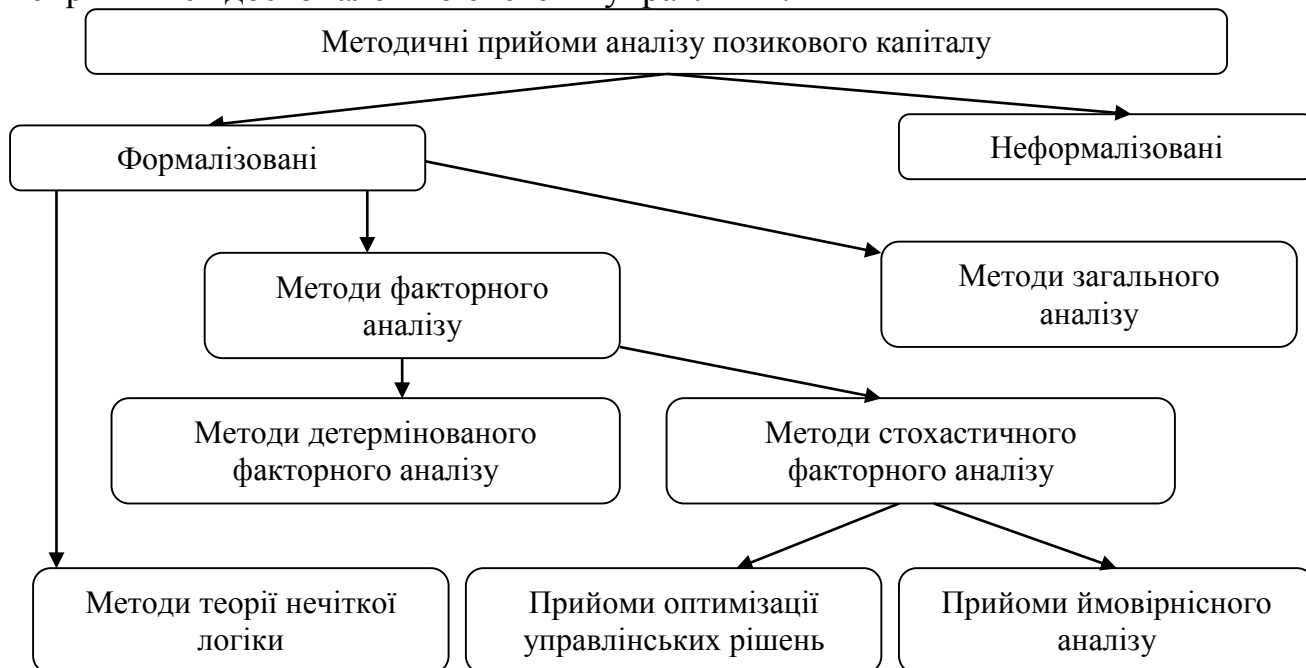
Одними із центральних елементів, від якого найвагомішою мірою залежить ефективність побудованого аналітичного забезпечення виступають методи та показники аналізу власного капіталу підприємства.

В рамках аналітичного забезпечення управління власним капіталом підприємства можуть використовуватися дві групи методів: неформалізовані та формалізовані (рис. 1). Останні ґрунтуються на законах математики, статистики, економетрики, кібернетики тощо. Дана група методів є значно ширшою та включає ряд складових груп і використовується в процесі аналізу власного капіталу більшою мірою, ніж неформалізовані методи.

Методи загального аналізу дозволяють реалізувати перший етап оцінки власного капіталу підприємства, його динаміку, структуру, сформувати перші узагальнені висновки щодо забезпеченості та зміни обсягів власного капіталу.

Методи факторного аналізу спрямовуються на визначення впливу різних чинників на результативні показники. Вони застосовуються по відношенню до факторних моделей. Як зазначається [1, с. 150] використання факторної моделі аналізу складників власного капіталу забезпечить комплексний підхід до аналізу фінансової стійкості підприємства, дасть змогу визначити вплив

окремих складників власного капіталу на загальний фінансовий стан, сприятиме вдосконаленню системи управління.



**Рисунок 1 – Класифікація методичних прийомів аналітичного забезпечення управління власним капіталом підприємства**

Методи детермінованого факторного аналізу дещо обмежені у використанні та не дозволяють враховувати у розроблених моделях значну кількість факторів. При цьому зв'язки між такими чинниками мають бути функціональними.

Методи стохастичного факторного аналізу дозволяють значно розширити перелік факторів, що враховуватимуться при моделюванні, проте таке моделювання стикається із проблемою мультиколінеарності, що може нівелювати вагомість чинників, або спотворити результати моделювання.

Методи теорії нечіткої логіки дозволяють врахувати ряд факторів макроекономічного середовища, змінність значної частини чинників. Дві останні групи методів використовуються також для прогнозування.

Визначена класифікація методів аналізу власного капіталу підприємства дає можливість максимально повно реалізувати комплексний підхід до формування аналітичного забезпечення управління власним капіталом підприємства. Вона дозволяє втілити запропонований науковцями [2, с. 56] алгоритм проведення аналізу власного капіталу: 1. аналіз звітності. 2. визначення питомої ваги окремих складових власного капіталу. 3. розрахунок коефіцієнтів. 4. аналіз показників руху власного капіталу. 5. прогнозування на основі математичних моделей.

В рамках аналізу власного капіталу використовуються різноманітні показники, що дозволяють виявити структуру джерел фінансування підприємства, встановити інтенсивність та ефективність його використання. Дані показники узагальнені в табл. 1.

Таблиця 1 – **Окремі відносні показники аналізу власного капіталу**

Назва показника	Формула розрахунку	Характеристика показника	Нормативне значення
Коефіцієнт фінансової автономії	Власний капітал / Валюта балансу	Характеризує ступінь забезпеченості підприємства власними джерелами фінансування	$\geq 0,5$
Рентабельність власного капіталу	Чистий фінансовий результат / власного капітал $\times 100$	Характеризує рівень участі власного капіталу у формуванні чистого фінансового результату підприємства	Зростання
Оборотність власного капіталу	Чистий дохід від реалізації / власний капітал	Характеризує частоту повного обертання вартості власного капіталу протягом одного року для формування чистого доходу	Зростання

Коефіцієнт фінансової автономії – це один із найпростіших та одночасно найбільш поширених показників оцінки рівня забезпеченості підприємства власними джерелами фінансування. В умовах високої вартості кредитних ресурсів та неефективності фінансово-кредитної системи держави позитивним для підприємства є нарощування рівня фінансової автономії.

Рентабельність власного капіталу характеризує його окупність в чистому прибутку підприємства. Оборотноість власного капіталу характеризує інтенсивність його використання, що є одним із ключових чинників ефективності діяльності підприємства.

Таким чином, аналітичне забезпечення управління власним капіталом підприємства має включати всі організаційні та інформаційні компоненти та формуватися відповідно до інформаційних запитів системи менеджменту підприємства.

#### **Список використаної літератури:**

1. Голдан Л.А. Аналітичні підходи до управління власним капіталом на підприємстві. Приазовський економічний вісник. 2017. Вип. 2 (02). С. 146 – 150.
2. Костюнік О.В., Кашук О.П. Обліково-аналітичні аспекти стратегічного управління власним капіталом підприємства. Агросвіт. 2018. №17. С. 54 – 57.
3. Потапова Н.О., Брежнева Н.К. Обліково-аналітичні аспекти стратегічного управління власним капіталом промислового підприємства. Молодий вчений. 2017. № 7 (47). С. 450 – 453.

**УДК 330.131.7**

**Коваленко В.В.**

**асистент кафедри обліку та оподаткування**

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

м. Вінниця

**СУЧАСНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДОЛОГІЇ «COSO ERM»**

На сьогоднішній день більша частина українських підприємств зіткнулася з проблемою впливу ризиків на ефективність діяльності. Існує обґрунтована причина появи ризиків у підприємницькій діяльності, через неможливість обчислення результату та врахування впливу на нього різних факторів, зокрема, з тієї причини, що самі чинники можуть змінюватися в процесі здійснення проекту та досягнення поставлених завдань. Проблеми управління ризиками останнім часом все більше привертають увагу вітчизняних підприємств, які стикаються з ризиками, що пов'язані з ринковими коливаннями курсів акцій, валют, сировини, а також зі збільшенням ступеня відкритості національної економіки та посиленням конкуренції.

Теоретичні та практичні аспекти управління ризиками на підприємстві досліджували такі вітчизняні та іноземні вчені, як: І. Балабанова, О. Біла, І.Бланк, Е. Величко, В. Вітлінський, В. Дикань, Л. Донець, А. Мазаракі, Н.Машина, Б. Мізюк, С. Наконечний, Т. Савельєва, В. Точилін, О. Ястремська та ін. У більшості праць науковців досліджуються окремі аспекти сутності економічних ризиків, їх аналізу та управління. Тому, реалізація ефективної політики формування системи управління ризиками потребує подальших наукових досліджень і розробок.

Термін «ризик» походить грецьких слів *risikon*, *ridsa* – стрімчак, скеля. В італійській мові *risiko* – небезпека, погроза; у французькій мові *risque* – погроза, ризикувати (об'їжджати стрімчак, скелю) [1, с.6-7].

Під ризиком розуміється можливість настання подій з негативними наслідками, тобто можливість реалізації передбачуваної небезпеки.

Управління ризиками – це комплекс заходів, спрямований на мінімізацію можливих збитків, які може понести бізнес у зв'язку з настанням негативних подій [2].

Управління ризиками включає в себе розробку та реалізацію програми ризик-менеджменту, котра забезпечує економічно обґрунтовані для підприємства рекомендації та заходи, спрямовані на зниження загального рівня підприємницького ризику до прийняттого рівня.

Для організації системи управління ризиками Комітетом спонсорських організацій Комісії Тредвея була розроблена методологія «Управління ризиками організації. Інтегрована модель» (COSO ERM), що стала своєрідним розвитком загального документа COSO. Даний документ рекомендовано використовувати як з метою вирішення завдань з внутрішнього контролю, так і для переходу до більш широкого процесу управління ризиками [3, с.71].

Відповідно до методології COSO система управління ризиками – це процес, який здійснюється радою директорів, менеджерами та іншими співробітниками підприємства, який починається при розробці стратегії та стосується всієї діяльності підприємства.

У рамках системного підходу до управління ризиками, що лежить в основі COSO ERM (рис. 1), передбачається постійний аналіз ризиків на підприємстві та виділяються складові процесу управління ризиками підприємства [3, с.72].



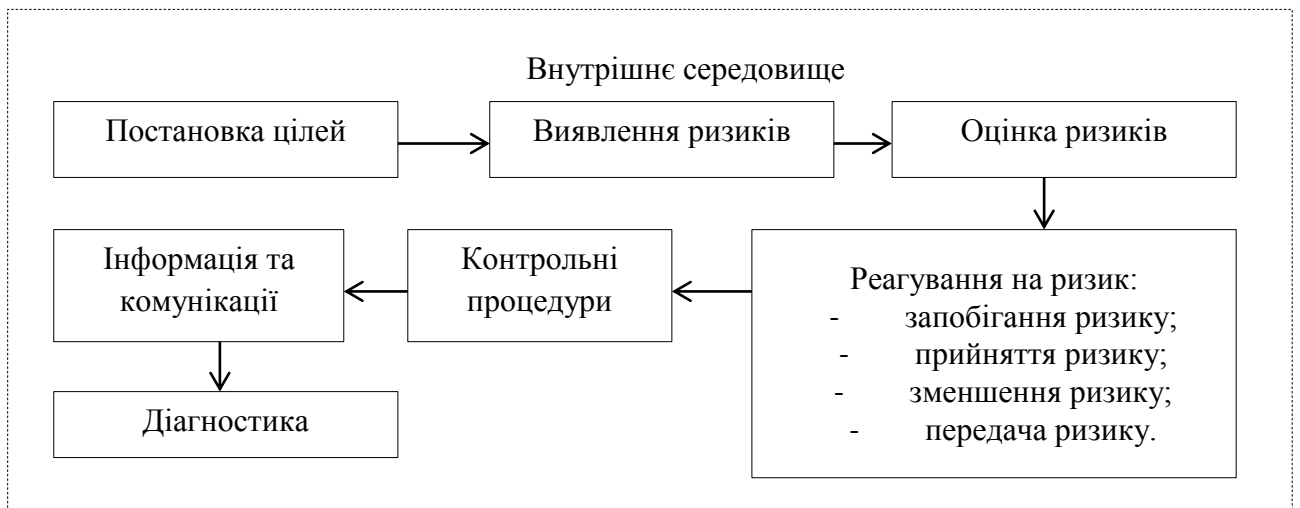


Рисунок 1 – Управління ризиком за методологією COSO ERM

Методологія, запропонована COSO, дозволяє не лише своєчасно виявляти і оцінювати ризики, але і в процесі їх аналізу враховувати загальні цілі підприємства, а також проводити постійну діагностику ризиків, що сприяє їх своєчасному виявленні та доопрацюванні контрольних заходів по вже виявлених ризиках.

Зарубіжні компанії успішно застосовують нову модель управління ризиками – ризик-менеджмент в рамках всього підприємства або, так званий, комплексний ризик-менеджмент (enterprise – wide risk management – EWRM). Особливість цієї моделі полягає в тому, що управління ризиками набуває всебічний характер і координується в рамках всієї організації. При цьому на підприємстві створюється особлива культура поведінки з ризиками. Використання українськими підприємствами іноземного досвіду дозволить змінити підхід до ризик-менеджменту і перейти від фрагментованої, епізодичної, обмеженої моделі до інтегрованої, безперервної і розширеної [4].

Отже, управління ризиками підприємства – це система цілеспрямованого впливу на всі види ризику підприємства, які в своїй сукупності дозволяють уникнути, зменшити або мінімізувати негативні наслідки суб'єктивно-об'єктивного характеру господарського середовища. Беручи до уваги те, що ефективність механізму управління економічними ризиками підприємств залежить від цих складових, необхідно застосовувати специфічні підходи у процесі їх функціонування.

#### **Список використаної літератури:**

1. Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання : навчальний посібник / Л. І. Донець. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.
2. Лук'янова В. В. Економічний ризик : навчальний посібник / В. В. Лук'янова, Т. В. Головач. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 462 с.
3. Вітлінський В. В. Ризикологія в зовнішньоекономічній діяльності / В. В. Вітлінський, Л. Л. Маханець. – К. : КНЕУ, 2008. – 432 с.
4. Матвійчук А. В. Аналіз і управління економічним ризиком : навч. посібник / А. В. Матвійчук. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 224 с.

## **ФАКТОГРАФІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ ТА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ТОВАРНИХ ВТРАТ ТОРГОВЕЛЬНИХ МЕРЕЖ**

Усі господарські операції, що здійснюються підприємствами, мають бути оформлені первинними обліковими документами, на підставі яких ведеться бухгалтерський облік. Організація документального оформлення за етапами роздрібного товароруху має велике значення для роботи підприємств торгівлі.

Документ є найпершим і достовірним джерелом контрольної інформації. Саме за допомогою документування на практиці контролюється правильність і достовірність здійснюваних операцій, забезпечується поточний контроль за їх виконанням і діями матеріально відповідальних осіб, перевіряється обґрунтованість отримання, видачі і списання цінностей, дотримання законності здійснених операцій. Документи, що призначені для відображення втрат товарів, можуть бути спеціально розроблені для цілей контролю або суміщеними з документами первинного обліку. Однак при розробці первинних документів необхідно враховувати, що вони повинні відповідати вимогам контролю за господарською діяльністю. Лише на підставі документів можна виявити випадки нестачі і розкрадань власності, а також різного роду зловживань. У зв'язку з цим, при оформленні операцій та процесів документи виконують важливі контрольні функції.

Бухгалтерський облік як інформаційна база прийняття управлінських рішень розпочинається з відображення операцій по товарних запасах у первинних документах. Документування є одним з головних елементів методу бухгалтерського обліку, а документи – підставою для подальшого групування первинної інформації, вони надають юридичної сили здійсненим операціям та можливість контролювати їх виконання.

Документальна реєстрація товарних втрат торговельної мережі залежить від способу встановлення (інвентаризовані, актовані) та залежно від їх розміру (в межах норм, понад норму). Практично товарні втрати можна розподілити на декілька категорій за різними ознаками:

1) втрати при постачанні товарів; втрати, виявлені в процесі інвентаризації залишків; актовані втрати; 2) втрати внаслідок розкрадань і втрати в результаті об'єктивних причин (усихання, утрушування); 3) втрати понад норми і в межах норм, установлених законодавством або організацією самостійно.

Вважаємо за доцільне розглядати документальне оформлення товарних втрат відповідно до основних етапів операційної діяльності (надходження, зберігання, реалізація).

Усі об'єкти бухгалтерського обліку, в тому числі, товарні запаси,

повинні бути відображені в первинних документах для фіксації їх надходження, переміщення, зберігання та реалізації. Таким чином, саме первинні документи виступають письмовим доказом фактичного здійснення господарських операцій та їх підтвердженням. Відповідальність за своєчасне складання первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку та недостовірність відображення у них даних несуть особи, які їх склали та підписали [1].

В обліку втрат товарних запасів первинні документи відіграють важливу роль, зокрема:

- підтверджують факт здійснення господарських операцій;
- надають можливість здійснювати контроль за операціями руху товарних запасів;
- є джерелом формування інформаційної бази про товарні втрати для їх планування, аналізу та пошуку шляхів скорочення тощо.

Проведені дослідження свідчать про те, що більшість операцій, пов'язаних з надходженням, вибуттям, списанням та реалізацією товарів, фіксуються на бланках документів, затверджених 20 років тому з індексом «ТОРГ», і не враховують законодавчі зміни сучасності.

Тому нами були розроблені форми первинних документів, які є уніфікованими та відображають усю інформацію про фактичний стан товарних втрат, що забезпечить управлінський персонал необхідною інформацією для адекватного управління активами. Характеристика запропонованих форм первинних документів представлена в табл. 1.

**Таблиця 1 - Запропонований перелік первинних документів для обліку товарних втрат торговельних мереж [1]**

Назва документа	Характеристика	Очікуваний результат від застосування
1	2	3
<i>На етапі постачання</i>		
Акт приймання товарів за кількістю	Містить інформацію щодо відхилення кількості фактично отриманих запасів від даних супровідних документів	Можливість контролю за станом повноти отриманих запасів
Комерційний акт	Містить інформацію про пошкодження або псування вантажу, невідповідність найменування, ваги, кількості місць даним, що вказані в супровідних документах при прийманні вантажу від транспортних організацій	Можливість контролю за станом повноти та якості отриманих запасів від транспортних організацій
<i>На етапі зберігання та підготовки до продажу</i>		
Акт про приховані недоліки	Містить інформацію про виявлені недоліки, якщо такі недоліки будуть виявлені при підготовці товарів до продажу	Можливість контролю за якістю отриманих запасів, недоліки яких не можуть бути виявлені при звичайній для цього виду перевірки і виявлені лише в процесі обробки, перевірки використання і збереження продукції

Продовження табл. 1

Назва документа	Характеристика	Очікуваний результат від застосування
1	2	3
Акт про псування, бій, лом запасів	Містить інформацію про встановлені факти зіпсованих запасів	Можливість контролю за встановленням факту втрати та списання зіпсованих запасів
Акт на списання відходів*	Містить інформацію про відходи при підготовці до продажу, які підлягають утилізації	Можливість контролю за списанням та утилізацією відходів при підготовці до продажу
Акт про списання товарів та виробів кухні*	Містить інформацію про зіпсовані товари, напівфабрикати та готові вироби з різних причин (минул термін придатності з вини працівника),	Можливість контролю за списанням та утилізацією зіпсованих товарів, напівфабрикатів та готових виробів
Акт некондиційного товару*	Містить інформацію про вилучені товар, які частково втратили якість, інформацію про постачальника, та інформацію про подальші дії з некондиційним товаром	Можливість контролю за рухом товарів, які частково втратили якість і знаходяться на торговельному підприємстві до визначення наступних дій з ним
<i>На етапі виробництва напівфабрикатів та готової продукції</i>		
Акт на списання відходів*	Містить інформацію про відходи виробництва, які підлягають утилізації	Можливість контролю за списанням та утилізацією відходів виробництва
Акт про псування, бій, лом запасів	Містить інформацію про встановлені факти зіпсованих запасів	Можливість контролю за встановленням факту втрати та списання зіпсованих запасів
<i>На етапі реалізації</i>		
Акт на завіс тари *	Складається при оформленні приймання та списання завіса тари, коли фактична маса тари більша за умовну, тоді маса товару визначається у міру звільнення її з-під товарів за допомогою зважування.	Можливість контролю за списанням завіса тари
Звіряльна відомість	Містить інформацію про розбіжності між даними бухгалтерського обліку та матеріалами інвентаризаційної комісії	Можливість контролю за виведенням результатів інвентаризації
Зведені відомості обліку фактичних товарних втрат і інвентаризованих товарних втрат*	Містить інформацію про нестачі, причини їх виникнення та джерела відшкодування	Можливість контролю за причинами виникнення нестач та джерелами їх відшкодування
Розрахунок товарних втрат*	Містить інформацію про нестачі за міжінвентаризаційний період понад норм, у межах норм природного убутку та джерело їх відшкодування	Контроль за списанням товарних втрат за міжінвентаризаційний період, у межах норм природного убутку

\* Удосконалено автором

За даними критичного аналізу стану обліку товарних запасів у торговельних мережах доведено, що інформаційне забезпечення внутрішнього контролю товарних втрат торговельних мереж залежить від якості, повноти, достовірності

й обґрунтованості облікових даних та обумовлює потребу у належному документальному забезпеченні товарних втрат для підвищення якості контрольних процедур і пошуку шляхів мінімізації їх обсягу.

#### **Список використаної літератури:**

1. Кім Ю.Г., Сопко В.В. Бухгалтерський та податковий облік: Первинні документи та порядок їх заповнення: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 600 с.
2. Копчикова І. В. Облік і контроль товарних втрат торговельних мереж: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09 / Київ, 2018. 290 с.

**УДК 657**

**Коцера Н.В.**

**к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування**  
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ  
м.Вінниця

### **ПРОЦЕДУРИ ТА ПРИЙОМИ АНАЛІЗУ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ АУДИТУ МАЙНОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА**

Здійснення аудиту, як форми контролю майнового стану підприємства відбувається на основі проведення аналізу показників, які його характеризують.

Так, серед праць, які містять відомості про окремі питання теоретико-методологічного характеру щодо застосування аналітичних процедур під час аудиту, особливої уваги заслуговують доробки вітчизняних та зарубіжних теоретиків та практиків: Адамса Р., Андрєєва В. Д., Бондара В.П., Бутинця Ф.Ф., Данилевського Ю.А., Дорош Н. І., Дефліза Ф. Л., Дженіка Г. Р., Кармайкла Д., Кузьмінського А. М., Лазаришиної І. Д., Мниха Є. В., Петрик О. А., Подольського В. І., Редченка К. І., Соколова Я. В., Шеремета А. Д. та інших. Не дивлячись на теоретичну, методичну та практичну цінність публікацій присвячених питанням застосування аналітичних процедур в аудиті, проблеми їх методологічного вдосконалення є досить складними і не можуть бути комплексно вирішені в рамках однієї чи навіть ряду наукових публікацій. Тому, ми вважаємо за необхідність розглянути особливості організаційно-методологічних основ застосування аналітичних процедур при проведенні аудиту майнового стану підприємства.

Аналіз праць та публікацій таких науковців, як: Мних Є. В., Кіндрацька Г. І., Білик М. С., Загородній А. Г., Ковальов В. В. та інші, дозволяє під методикою аналізу розуміти «узагальнення досвіду, результатів використання конкретних способів, прийомів відображення й оброблення економічної інформації, та прийняття обґрунтованих управлінських рішень».

Проведений нами аналіз наведених у різних літературних джерелах трактувань поняття аналітичних процедур аудиту, дозволяє розглядати їх як «методи отримання аудиторських доказів» [3], як методи оцінки «фінансової інформації на основі вивчення ймовірних співвідношень між фінансовими та нефінансовими даними, в тому числі порівняння записаних сум з очікуваними

сумами, які визначив аудитор», а також як метод «аналізу найважливіших показників і співвідношень, включаючи підсумкове дослідження відхилень і взаємозв'язків, які суперечать іншій інформації, що стосується цієї справи, або відхиляються від показників, які очікуються» [2].

Ми ж схилиємося до думки Мельника М.В., Шеремети А.Д., Рогуленка Т.М., які визначають аналітичні процедури як «аналіз й оцінку отриманої аудитором інформації, дослідження важливих фінансово-економічних показників економічного суб'єкта, що перевіряється, з метою виявлення незвичайних та неправильно відображених в обліку фактів господарської діяльності, а також з'ясування причин таких помилок і викривлень» [3].

Слід відзначити, що аналітичні процедури аудиту чітко визначені відповідними національними та міжнародними стандартами, а також положеннями зовнішнього та внутрішнього аудиту. Так, їх застосування згідно МСА 520 передбачає аналіз основних відносних показників та порівнянь, включно з подальшим дослідженням змін і відхилень, взаємозв'язків і взаємозалежностей, котрі суперечать іншій інформації про предмет дослідження або не відповідають очікуваним параметрам.

Управління майновим станом підприємства у конкурентному середовищі, де на їх показники впливає ряд чинників, як зовнішніх так і внутрішніх, передбачає об'єктивне, неупереджене та системне оцінювання можливостей його формування. Через багатоплановість оцінок у сферах захисту суспільних інтересів та бізнес-інтересів власників виникає необхідність у проведенні системних аналітичних досліджень внутрішніми та зовнішніми аудитором. Це пояснюється тим, що «...серед власників понад дві третини учасників управлінського процесу не мають фахових знань з управлінського обліку і змушені користуватися послугами незалежних і компетентних аудиторів» [4, с.458].

Також, від якості виконання аудиторських процедур залежить і якість проведення аудиту. В залежності від конкретних умов його здійснення аудитор використовує широкий спектр аудиторських процедур «...для збору достатніх, надійних і достовірних аудиторських доказів...», які є основою прийняття обґрунтованих рішень відносно об'єктів перевірки. Так, у процесі формування аудиторських доказів, важливе значення відіграє належне застосування аналітичних процедур.

Метою застосування аналітичних процедур є [2]:

- ознайомлення з фінансовим та майновим станом підприємства;
- оцінка здатності підприємства функціонувати в майбутньому;
- виявлення ймовірних помилок у фінансовій звітності;
- скорочення детальної аудиторської перевірки;
- аналіз конкретних розділів та об'єктів обліку

Основною метою застосування аналітичних процедур «є отримання достатніх і надійних аудиторських доказів» [3]. За допомогою яких можна «виявити слабкі сторони економічного суб'єкта, суперечності в інформаційних джерелах, натрапити на суттєві помилки, зміст яких

розкривається в подальшому з допомогою інших аудиторських процедур, або спрогнозувати його фінансово-господарську діяльність у майбутньому [1, с. 77].

Разом з тим, у літературних джерелах та діючих в Україні методичних рекомендаціях, в яких знаходять своє відображення питання методики та організації аудиту майнового стану, перш за все, приділено значну увагу аудиторському підтвердженню достовірності даних про майно, при цьому ігноруючи реалізацію аналітичних процедур аудиту [4]. «Практика здійснення аудиту...свідчить про об'єктивну необхідність застосування аналітичних процедур в аудиторському процесі,... оскільки аналітичні процедури є одним із видів аудиторських процедур, які аудитор використовує для формування аудиторських доказів високого рівня достовірності» [3].

Аналітичні процедури включають також «вивчення ідентифікованих відхилень та взаємозв'язків, що... значно відхиляються від прогнозованих сум» [5, с. 483]. Таке трактування дає чітке розуміння сутності аналітичних процедур, з однієї сторони як засобів практичної реалізації аналітичної функції управління під час дослідження коефіцієнтів, з іншої – як реалізатор контрольної функції управління шляхом виявлення причин відхилень. На нашу думку, ототожнення аналітичних процедур з аналізом фінансового стану є помилковим, оскільки «аналітичні процедури включають ще багато інших видів аналізу» та «пов'язане з неправильним розумінням функціональних дій аудитора на різних етапах перевірки» [5, с. 177].

Всі розглянуті нами підходи до поняття визначень аналітичних процедур заслуговують на увагу, проте «... в них відсутня інформація про аналітичні процедури як одного із видів аудиторських процедур по суті» [3]. З огляду на це, аналітичні процедури слід розглядати як один із видів аудиторських процедур оцінки ризиків та процедур по суті, «зміст яких полягає в аналізі та оцінці найважливіших співвідношень між фінансовими та не фінансовими показниками і тенденцій з наступним дослідженням незвичайних коливань, які не узгоджуються з іншою відповідною інформацією або відхиляються від прогнозованих значень, визначених аудитором» [3].

Ключову роль у теорії та практиці аудиту майнового стану підприємства відіграє класифікація аналітичних процедур, яка розглядається вченими економістами по-різному. З огляду на проведені дослідження зауважимо, що існуючі класифікації аналітичних процедур акцентують увагу на сутності процедур, але у відриві від поетапної аудиторської перевірки і відображають тільки окремі класифікаційні ознаки. Тому для практики аудиту майнового стану ми пропонуємо перелік аналітичних процедур за видовими ознаками в розрізі етапів здійснення аудиту (рис. 1):

Як видно з рис. 1 деякі основні види аналітичних процедур повторюються на різних етапах перевірки. Це означає, що аудитор на кожному з етапів використовує вже уточнені дані значень з урахуванням виправлень, зроблених за результатами аудиту.

## Застосування аналітичних процедур на різних етапах аудиту майнового стану підприємства

### I. Етап попереднього планування

- аналіз засновницьких документів і складу власників;
- горизонтальний і вертикальний аналіз балансу та звіту про фінансові результати;
- розрахунок та аналіз результативних показників майнового стану підприємства
- аналіз організаційної структури економічного суб'єкта;
- внутрішньогалузевий аналіз;
- порівняння фактичного виду основної діяльності з діяльністю за статутом;
- аналіз облікової політики.

### II. Етап планування

- горизонтальний і вертикальний аналіз балансу;
- розрахунок і аналіз показників майнового стану підприємства ;
- аналіз облікової політики;
- аналітичний огляд головної книги і реєстрів бухгалтерського обліку;
- аналіз основних положень договорів об'єкта перевірки;
- аналіз змін у нормативних документах з бухгалтерського обліку й оподаткування;
- аналіз відхилень показників основної діяльності об'єкта перевірки

### III. Етап перевірки по свті

- перевірка послідовності застосування облікової політики від періоду до періоду щодо конкретних господарських операцій;
- розрахунок та аналіз значень і тенденцій основних результативних показників з метою виявлення відхилень;
- перевірка правильності перенесення залишків за статтями фінансової звітності на початок поточного періоду з попереднього періоду, що здійснюється шляхом простого зіставлення цих показників у фінансовій звітності двох зазначених періодів;
- зіставлення записів фінансової звітності, Головної книги і реєстрів бухгалтерського обліку з метою оцінки їх відповідності;
- звіряння залишків і оборотів за рахунками звітного та попередніх періодів, виявлення суттєвих або несподіваних відхилень, аналіз їх причин;
- аналіз звітних даних з даними відповідних кошторисів і планів;
- аналітичний огляд записів Головної книги з метою виявлення нетипових бухгалтерських проведення, що підлягають детальному розгляду;
- спеціальні аналітичні процедури за кожним сегментом фінансової звітності з метою отримання аудиторських доказів достовірності її показників

### IV. Завершальний етап

- аналітичний огляд аудиторської документації;
- аналіз подій після звітної дати;
- узагальнений аналіз відхилень і їх причин;
- аналітичний огляд положень програм аудиту;
- аналіз та оцінка достатності (кількісної та якісної) аудиторських доказів;
- аналіз обґрунтованості висновків аудитора

## **Рисунок 1. Перелік аналітичних процедур за етапами аудиту майнового стану підприємства**

На етапі планування аудиту рекомендується проводити порівняльний аналіз шляхом зіставлення даних, отриманих із внутрішніх та зовнішніх джерел з метою «виявлення «проблемних зон» в діяльності суб'єкта



господарювання», наявність яких характеризується різкими змінами тенденцій, суттєвими відхиленнями від середніх даних на певні дати, та підготовки до проведення основного аудиту, раціонально розподіливши робочий час та обов'язки незалежних аудиторів

На етапі проведення основного аудиту ефективність роботи зростає, якщо «до стандартних процедур по суті – тестування, опитування... додаються ... методи горизонтального, вертикального, факторного аналізів та математичного моделювання...» [5, с.177]. Застосування цих новітніх методів знижують аудиторський ризик, адже «... комбінація таких видів аналізу практично усуває ... неправдиві свідчення, неадекватні вибірки тощо з процесу отримання аудиторських доказів» [5, с.177]. На завершальному етапі аудитор проводить аналіз на основі даних, підтверджених на попередніх етапах.

Застосування аналітичних процедур на початковій стадії необхідне «для отримання розуміння суб'єкта господарювання та його середовища..., які раніше були невідомі аудитору» та «... допоможе йому при визначенні характеру, часу та обсягу подальших аудиторських процедур» [3].

На основній стадії проведення аудиту необхідно поєднувати аналітичні процедури з іншими аудиторськими процедурами, так як це дозволить «... виявити відхилення від попередніх періодів, від плану, норм і нормативів, а також причини їх виникнення» [3]. Аудитор повинен звернути увагу на неочікувані відхилення за проведеними розрахунками, якщо такі мають місце, оскільки вони можуть вказувати на допущення помилок в обліку та звітності, та визначити характер їх впливу, відобразивши в робочій документації одержані результати.

На завершальній стадії аудиту обов'язковість застосування аналітичних процедур зумовлена «... необхідністю визначення загальної ефективності аналітичних процедур, здійснених на початковій та контрольній-аналітичній стадіях», а також тим, що їх використання допоможе аудитору сформулювати рекомендації щодо «... підвищення ефективності використання... ресурсів» та по завершенню, результати виконання аналітичних процедур відображається аудитором у робочій документації.

Отже, роль та значення аналітичних процедур в аудиті майнового стану підприємства полягає в тому, що вони менш трудомісткі та більш ефективні, ніж аудиторські процедури, зорієнтовані на первинні документи та облікові реєстри. Необхідність використання аналітичних процедур на кожному етапі здійснення аудиту зумовлена можливістю виявлення рівня впливу різних чинників на відхилення фактичних даних від заданих параметрів того чи іншого об'єкта перевірки та допоможе об'єктивно оцінити основну діяльність підприємства та розробити конкретні заходи для усунення виявлених недоліків.

#### **Список використаної літератури:**

1. Денисюк О. Г. Структура майнового потенціалу господарюючих систем / О. Г. Денисюк. // Міжнародної науково-практичної конференції – Перемишль : Наука і освіта. – 2016. – С. 17–20.

2. Пелешко Н. М. Аналітичні процедури аудиту доходів і витрат підприємства / Н. М. 2. Пелешко. // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2009. – №647. – С. 458–462.

3. Рилєєв С. В. Аналіз майнового потенціалу підприємств: регіонально-галузевий аспект / С. В. Рилєєв. // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. – 2013. – №2. – С. 301–307.

4. Шалімова Н. С. Теоретичні засади аудиту фінансового стану підприємства [Електронний ресурс] / Н. С. Шалімова – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/3357/1/41.pdf>.

5. Кірейцев Г. Г. Обліково-аналітична система сільськогосподарського підприємства в умовах антикризового управління / Г. Г. Кірейцев. // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. – 2009. – №3. – С. 84–90.

**УДК 657**

**Крупельницька І.Г.**

**к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування**  
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ  
м. Вінниця

### **АКТУАЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В БЮДЖЕТНИХ СФЕРІ**

Реформування існуючої системи державного аудиту в бюджетних установах й розробка його нормативно-правової бази, у тому числі й внутрішнього аудиту потребують ефективного державного регулювання. Економічні передумови діяльності внутрішнього аудиту в бюджетних установах обумовлюються трансформаційними процесами в Україні в теперішній час.

Для бюджетних установ внутрішній аудит необхідний і актуальний, як інструмент внутрішнього контролю всіх напрямків діяльності господарюючого суб'єкта, особливо, враховуючи сучасний стан нашої економіки: нестабільність законодавства, фінансова та політична кризи. За ринкових умов зростає роль внутрішнього аудиту в бюджетних установах, оскільки потрібно провадити активний пошук ефективного використання кожного фінансового ресурсу й здійснювати жорсткий та ефективний контроль за витратами.

Необхідність організації внутрішнього аудиту в бюджетних установах обумовлюється тим, що сьогодні спостерігається тенденція зростання різних видів надаваних платних послуг і робіт, які виконують бюджетні установи залежно від профілю своєї діяльності.

Розглядаючи позицію державного регулювання у вирішенні назрілих питань внутрішнього аудиту в державному секторі, слід зазначити, що Міністерством фінансів України разом із Державною аудиторською службою України розроблена Концепція розвитку державного внутрішнього фінансового контролю, що схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України та спрямована на зміну ідеології фінансового контролю відповідно до

норм і правил Європейського Союзу (ЄС) вдосконалення правового поля в сфері державного фінансового контролю [1].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України передбачено створення таких служб у центральних органах виконавчої влади, в органах місцевого самоврядування, у комунальних і державних підприємствах, державних цільових фондах, а також у суб'єктах господарювання, у статутних фондах яких більше 50% належить державі. У центральних органах влади планується створити служби внутрішнього аудиту, в інших державних установах і організаціях такі служби будуть створені після формування законодавства про державний внутрішній фінансовий контроль.

Вирішення проблем правового й методологічного забезпечення державного фінансового контролю, на наш погляд, дасть можливість створити:

- принципово нову систему державного й внутрішнього аудиту;
- нормативно-правову базу державного аудиту та внутрішнього аудиту;
- впровадити сучасний методичний, логічний, матеріально-технічний й інформаційний ефективний державний контроль та аудит.

Організація ефективного внутрішнього аудиту потребує певних витрат - як фінансових, так і часу, необхідного для підготовки кваліфікованих фахівців з аудиту в бюджетних установах [2,3].

У бюджетних установах доцільно створювати внутрішній фінансовий аудит, виходячи з бюджету організації, складності й специфіки здійснюваних фінансово-господарських операцій.

Сформований структурний підрозділ внутрішнього аудиту й комплекс розроблених планів організаційних заходів, методичного забезпечення його діяльності дозволить постійно здійснювати контроль цільового й ефективного використання бюджетних коштів, давати зважену оцінку об'єктам внутрішнього аудиту в сучасний момент і що важливо дати оцінку майбутнього стану досліджуваних об'єктів.

Доцільно класифікувати внутрішній аудит у бюджетній установі: функціональний аудит, комплексний внутрішній аудит, організаційний аудит, аудит на відповідність розпорядженням та аудит доцільності. Класифікувати внутрішній аудит варто також як за джерелами формування дохідної частини так і за часом проведення (попередній, поточний наступний аудит). Особливу увагу необхідно приділити контролю якості державного аудиту та оцінка ефективності внутрішнього аудиту.

Підбиваючи підсумок сформулюємо наступні висновки:

- внутрішній аудит організаційно призначений для обслуговування інтересів керівництва й органів державного контролю;
- до служб внутрішнього аудиту бюджетної установи створюються служби, створені в установі, призначені керівництвом, діяльність яких, повинна регулюватися законами й нормативними актами;
- функції внутрішнього аудиту бюджетної установи, залежно від характеру діяльності бюджетної установи, можуть поширюватися до рівня функцій контролінгу інформаційного забезпечення, регулювання й контролю

(моніторингу), завдання якого шляхом підготовки управлінської інформації орієнтувати керівництво на прийняття оптимальних

#### **Список використаної літератури:**

1. Про аудиторську діяльність: Закон України від 22.04.1993р.№3125-ХІІІ(в редакції Закону України від 14.09.2006р. №140-V.

2. Фінансовий контроль бюджетних ресурсів: монографія / Є.В. Мних, Н.С. Барабаш, Г.О. Кравченко та ін.;За заг. ред. Є.В. Мниха. – К: КНТЕУ, 2008. – 186с.

3. Бутинець Ф.Ф., Остапчук Т.П., Остап'юк Н.А., Сисюк С.В. Бухгалтерський облік у бюджетних установах: Навчальний посібник-2-е вид., доп. I пероб.- Житомир: ПП „Рута”, 2006.-472с.

**УДК: 657.1**

**Кудирко О.М.**

**к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування**  
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ  
м. Вінниця

### **УПРАВЛІННЯ ТОВАРНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ**

За умов економічної кризи найбільш вигідна галузь, в якій період обороту капіталу є мінімальним, це торгівля. Головною проблемою, як в торгівлі так і в економіці в цілому, є брак оборотних коштів. Рішення даної проблеми намагаються знайти за допомогою управління товарними операціями, що спрямоване на підвищення рентабельності та швидкості обертання вкладеного капіталу.

Управління товарними операціями вивчали такі вітчизнані науковці як М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валуєв, А.М. Герасимович, С.Ф. Голов, З.В. Гуцайлюк, В.І. Єфіменко, В.П. Завгородній, З.В. Задорожний, М.В. Кужельний, А.М. Кузьмінський, І.В. Любезна, Л.В. Нападовська, І.І. та інші.

Головною метою управління товарними операціями на підприємствах оптової торгівлі є забезпечення планомірного і безперебійного товаропостачання до роздрібних торговельних підприємств. Воно включає: управління товарними запасами, асортиментом товарів, їх зберіганням, навантажувально-розвантажувальними операціями, товарними потоками на складах [4, с.98].

Товарні запаси є одним з основних елементів оборотного капіталу торговельних підприємств. Забезпеченість підприємства даним видом ресурсів сприяє безперебійному обслуговуванню споживачів. Важливого значення при цьому набуває контроль за зберіганням товарів на всіх етапах товароруку.

Управління запасами повинно бути направлене на підвищення рентабельності та швидкості обігу вкладеного капіталу. Для цього у процесі управління товарними запасами завжди вирішуються наступні завдання:

– визначення цілей управління, аналіз стану товарних запасів;

- оперативний облік і контроль стану товарних запасів;
- здійснення економічних та організаційно-технічних заходів з формування та регулювання товарних запасів і підтримання їх на оптимальному рівні (у певній відповідності з обсягом і структурою його продажу) [1, с. 266].

Управління асортиментом товарів спрямоване на підтримання на складах оптимальної номенклатури товарів, необхідних для безперебійного постачання роздрібною торговельною мережею. Управління асортиментом товарів на оптових торговельних підприємствах є основним завданням комерційної служби (насамперед товарознавців). Основним засобом управління асортиментом товарів на складах є асортиментні переліки та моделі.

Управління навантажувально-розвантажувальними і транспортними операціями на складі спрямоване на скорочення тривалості виконання даного циклу робіт завдяки вибору оптимальної структури етапів опрацювання вантажів, уникнення простоїв підйомно-транспортних механізмів, забезпечення ритмічної роботи складів і полегшення роботи складського персоналу всіх категорій. Воно передбачає максимальне полегшення праці вантажників і водіїв складської техніки за рахунок правильного вибору засобів механізації і відповідної підготовки персоналу.

Вищою формою організації складського технологічного процесу на оптовому торговельному підприємстві є автоматизована система управління складськими операціями, яка орієнтована на створення потокової системи внутрішньо-складської переробки вантажів.

Сама система управління товарними операціями, на нашу думку, має включати наступні групи елементів: механізм управління, процес управління та структуру управління.

Оскільки основним елементом в управлінні товарними операціями є запаси, приділимо їм трохи більше уваги.

Варто зазначити, що ідеальний варіант руху запасу має вигляд здійснення рівномірних витрат, а нова партія надходить на склад точно в момент повної витрати попередньої. На практиці фактична витрата запасу нерівномірна і може перевищувати планову. Надходження замовлених товарів, з вини постачальників або перевізників, може запізнюватися. У зв'язку з цим, підприємства створюють страхові запаси. Мета створення страхових запасів – забезпечити безперервність торгового чи виробничого процесу в наступних випадках:

- затримка постачальником терміну відвантаження замовлення;
- затримка товару в дорозі при доставці від постачальника;
- непередбачене зростання обсягу збуту [3, с.116].

Перераховані ситуації не планують, але, оскільки вони можливі, їх чекають і до них готуються, створюючи страхові запаси.

Страховий запас дозволяє стабільно функціонувати в умовах погано відрегульованих господарських відносин і неминучих помилок при прогнозуванні і наступному плануванні попиту. Він не є недоторканим. Витрата цієї компоненти загального запасу неминуча, як і неминучі похибки

планування продажів і організації поставок. Однак при запланованих поставках і збутові, величина страхового запасу, на відміну від поточного, не змінюється [2].

Страховий запас, так само як і поточний, має двоїстий характер, тобто має як позитивні, так і негативні моменти. Значний страховий запас здатний покрити всі випадкові відхилення. Підприємство зможе уникнути втрат обороту та іміджу, викликаних відсутністю в потрібний момент запасів на складі, тобто втрат від дефіциту. Однак це може призвести до невиправдано великих витрат на утримання страхового запасу на складі компанії.

Резервний (страховий) запас формується на випадок можливих перебоїв у постачанні (інших непередбачених обставин). Величина резервного запасу визначається:

– на основі середнього відхилення фактичного інтервалу поставки від планового (передбаченого договором);

– на основі підрахунку днів, необхідних для оформлення замовлення та доставку матеріалів від постачальника до споживача [5, с. 62].

Управління товарними операціями є складовою частиною цілісної системи поточного управління оборотним капіталом, адже від ефективності цього процесу залежить можливість підтримки ліквідності та платоспроможності підприємства.

Отже, варто зазначити, що жодне підприємство не застраховане від втрат запасів, що призводить до певних проблем у його функціонуванні, що в подальшому набуває вигляду матеріальних втрат. Оскільки дана ситуація є негативним явищем, то, як правило, цьому питанню приділяється значна увага і здійснюється управління для мінімізації недостач. Запропоноване нами створення страхового запасу допоможе торговельним підприємствам врегулювати свою діяльність, а дотримання розподілу товарних втрат буде сприяти швидшому реагуванню на проблеми, що можуть виникати з приводу нестач або надлишків.

#### **Список використаної літератури:**

1. Апопій В.В., Мішук І.П., Ребицький В.М., Рудницький С.І. Організація торгівлі: підруч. 3-тє вид. Київ, 2009. 632 с.

2. Кудирко О.М. Удосконалення контролю товарних запасів. Україна. Ефективна економіка. 2018. №4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6225>

3. Любезна І.В. Облік і внутрішньогосподарський контроль матеріальних запасів: дис. канд. екон. наук: 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит»; Тернопільський нац. економ. ун-т. Тернопіль, 2009. 226с.

4. Небава М.І., Адлер О.О., Лесько О.Й. Економіка та організація виробничої діяльності підприємства. Ч.1. Економіка підприємства: навчальний посібник. ВНТУ, 2011. 117 с.

5. Тарасова Т.О. Обліково-аналітичне забезпечення управління сталим розвитком підприємств торгівлі: дис. д-ра екон. наук: 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит»; Харківський держ. ун-т харч. та торгівлі. Харків, 2017. 492 с.

### **АНАЛІЗ РУХУ ГРОШОВИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА**

Грошові кошти є важливими елементом ринкової економіки, тому що є найбільш ліквідними активами. Грошові активи зумовлюють активізацію суб'єктів господарювання до самофінансування. Вони наявні на етапах придбання товарів, виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, продажу і отримання виручки від їх реалізації. Використання в процесі управління господарськими суб'єктами достовірної та повної інформації про рух грошових коштів підвищує якість управлінських рішень, позитивно впливає на поточний і прогнозний фінансовий стан будь-яких підприємств.

На сьогодні більшості підприємств України притаманна нестача оборотних активів, що є однією з основних причин їх збиткової роботи. У господарській діяльності підприємства грошові кошти є важливим складовим елементом оборотних активів, які формують матеріальну базу операційної діяльності, істотно впливають на неї.

Якщо основна діяльність забезпечена достатньою кількістю необхідних елементів оборотних активів, вона здійснюється, як правило, ефективно. Ефективно в цьому разі використовуються й оборотні грошові активи. Встановлення на підприємствах необхідного складу та структури оборотних активів, визначення потреби в них та джерел їх формування, а також контроль за зберіганням та ефективністю їх використання називається організацією руху та збереження оборотних активів.

Значення та роль грошових активів для діяльності підприємства зумовлює потребу їх окремого дослідження, визначення стратегії й тактики управління формуванням та використанням грошових потоків, інформація про які суттєво впливає на ефективність процесу управління економічними суб'єктами.

Необхідність проведення аналізу грошових активів зумовлено обмеженістю грошових ресурсів на підприємствах, нестійким фінансовим станом багатьох підприємств, ризиком втрати платоспроможності, підвищенням рівня ефективності управління грошовими активами й іншими внутрішніми і зовнішніми факторами.

Дослідженню питань аналізу руху грошових активів присвячені праці відомих вітчизняних та зарубіжних економістів, зокрема, Демедіна О.М., Мниха Є.В., Огійчук М.Ф., Новикова І.Т., Рагуліної І.І., Усача Б.Ф. та інших.

Запорукою ефективного управління грошовими активами є правильно побудований облік, аналіз і аудит грошових надходжень і видатків. Аналіз грошових активів є одним з ключових моментів аналізу фінансового стану підприємства, оскільки завдяки йому вдається з'ясувати, чи спроможне

підприємство організувати управління грошовими активами так, щоб в будь-який момент у розпорядженні підприємства була достатня кількість грошових коштів.

Фінансово-господарська діяльність підприємств нерозривно пов'язана з рухом грошових коштів, в результаті якого формуються вхідні і вихідні грошові потоки. У зв'язку з цим особливого значення набувають поняття «грошовий актив» та «грошовий потік», яке привертає увагу багатьох практиків і науковців. Важливість дослідження проблеми формування грошових потоків обумовлюється тим, що вони обслуговують господарську діяльність в усіх її напрямках.

Грошові активи є тим пунктом обліково-фінансового циклу, де керівництво підприємства має найбільшу свободу з приводу використання ресурсів та зміни їх вигляду. Надходження і виплата грошових активів взаємопов'язані між собою. Недостатність одного з них може вплинути на всю систему життєдіяльності підприємства. Припинення чи уповільнення процесу реалізації впливає на процес перетворення готової продукції (товарів) в грошові активи, що може призвести, в свою чергу, до зменшення грошових резервів до їх повного виснаження. Нездатність поповнити ці резерви може спричинити часткову або повну зупинку виробництва, в результаті чого будуть втрачені кошти від реалізації у майбутньому та потенційні прибутки підприємства.

Нестача необхідних засобів в готівковій грошовій формі може привести до сповільнення процесу виробництва і обороту товару підприємства, а можливо, і до гальмування (припинення) його господарської діяльності, як правило, виражається у формі банкрутства. З іншого боку, надлишкове поповнення грошових каналів відволікає засоби із сфери виробництва, найбільш реального джерела доходу.

Слід зазначити, що грошові активи надходять на підприємство не лише від процесу виробництва, реалізації (операційної діяльності), а також і від фінансово-інвестиційної діяльності: від придбаних акцій, облігацій та інших видів цінних паперів; від вкладання коштів на депозитні рахунки; від здавання майна в оренду. Однак підприємство розпоряджається не всіма грошовими коштами, які воно одержує. Так, у складі виручки від реалізації продукції на підприємство надходять суми акцизного збору, податок на додану вартість, які підлягають перерахуванню до бюджету (розрахунки підприємства грошовими коштами за зобов'язаннями перед бюджетом).

Аналізу руху грошових активів здійснюється за наступними напрямками: аналіз динаміки грошових коштів; аналіз структури грошових коштів; аналіз грошових потоків. Методи, які застосовуються при аналізі грошових активів: горизонтальний фінансовий аналіз, вертикальний фінансовий аналіз, порівняльний функціональний аналіз, аналіз фінансових коефіцієнтів.

З метою визначення структури оборотних активів проводиться вертикальний фінансовий аналіз. Для цього необхідно здійснити структурний аналіз оборотних активів, які належать підприємству.



Поетапний аналіз грошових потоків дає інформацію для оцінки діяльності в минулому, теперішньому часі, а також служить основою для прогнозування і планування грошових потоків на майбутнє.

До основних формалізованих методів аналізу грошових коштів включається і розрахунок відповідних коефіцієнтів, серед яких виділяють: коефіцієнт достатності чистого операційного грошового потоку, коефіцієнт ліквідності операційного грошового потоку, коефіцієнт ефективності грошового потоку підприємства [1, с.158].

Динаміка фінансових коефіцієнтів дозволяє оцінити грошові потоки. Коефіцієнт достатності чистого операційного грошового потоку характеризує співвідношення чистого руху коштів від операційної діяльності і суми поточних видатків, які є наслідком операційної та фінансової діяльності підприємства. За нормальних умов значення цього коефіцієнта має перевищувати 100%, що є основою розширеного відтворення активів підприємства.

Коефіцієнт ліквідності операційного грошового потоку характеризує ступінь достатності грошових коштів, отриманих внаслідок операційної діяльності для погашення операційних витрат підприємства.

Коефіцієнт ефективності грошового потоку характеризує фінансово-господарську діяльність з точки зору її здатності створювати додаткові грошові кошти, що сприяє зростанню вартості абсолютно ліквідних активів підприємства і потенційному підвищенню його платоспроможності.

Факторний аналіз здійснюється на основі балансової факторної моделі, у якій результативний показник (залишки грошових коштів) визначається як алгебраїчна сума чинників (інших елементів балансу). Факторна модель грошових коштів будується відповідно до балансового рівняння, яке характеризує взаємозв'язок між активами, власним капіталом і зобов'язаннями [2, с.129].

Процес аналізу завершують оптимізацією грошових потоків шляхом вибору найкращих форм їхньої організації з обліком зовнішніх і внутрішніх факторів з метою досягнення їхньої збалансованості, синхронізації і зростання чистого грошового потоку. У першу чергу необхідно домогтися збалансованості обсягів додатного і від'ємного потоків коштів, оскільки і дефіцит, і надлишок грошових ресурсів негативно впливають на результати господарської діяльності [3, с.12].

При дефіцитному грошовому потоці знижуються ліквідність і рівень платоспроможності, що призводить до зростання простроченої заборгованості підприємства за кредитами банку, постачальникам, персоналу з оплати праці. При надлишковому грошовому потоці втрачається реальна вартість тимчасово вільних коштів унаслідок інфляції, уповільнюється оборотність капіталу через простій коштів, втрачається частина потенційного доходу у зв'язку з втраченою вигодою від прибуткового розміщення коштів в операційному чи інвестиційному процесі.

Способи оптимізації надлишкового грошового потоку пов'язані здебільшого з активізацією інвестиційної діяльності підприємства, спрямованої:

- на дострокове погашення довгострокових кредитів банку;
- на збільшення обсягу реальних інвестицій;
- на збільшення обсягу фінансових інвестицій.

Заключним етапом оптимізації є забезпечення умов максимізації чистого грошового потоку, зростання якого забезпечує підвищення рівня самофінансування товариства, знижує залежність від зовнішніх джерел фінансування. Збільшення суми чистого грошового потоку можна забезпечити за рахунок таких заходів: зменшення суми постійних витрат, зниження рівня змінних витрат, проведення ефективної податкової політики, застосування методу прискореної амортизації, продаж не використовуваних видів основних засобів, нематеріальних активів і запасів[2, с.130].

Отже, ефективність роботи підприємства повністю залежить від організації і системи управління грошовими активами. Дана система створюється задля забезпечення виконання короткострокових і стратегічних планів підприємства, підтримання платоспроможності і фінансової стійкості, більш раціонального використання активів і джерел їх формування, а також мінімізації витрат на фінансування господарської діяльності. Від якості управління грошовими активами залежить не тільки стійкість і ефективність роботи підприємства, але і здатність до майбутнього розвитку, досягнення фінансового успіху в довгостроковій перспективі.

#### **Список використаної літератури:**

1. Мних Є.В. Економічний аналіз. Навч. посібник. К: Знання, 2013. 187с.
2. Лобачева І.Ф., Чаплій О.Ф. Теоретичні аспекти аналізу грошових потоків товариства з обмеженою відповідальністю. *Нова економічна політика на світовому, державному та регіональному рівнях*: Матеріали міжн. наук.-практ. конф. м. Одеса, 21-22 листопада 2014р. Ч. 3. С. 128-130.
3. Демедіна О. Управління грошовими потоками в межах концепції фінансової рівноваги підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 7. С. 14-18.

**УДК 657 (045)**

**Майстер Л.А.**

**к.е.н., старший викладач кафедри обліку та оподаткування  
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ  
м. Вінниця**

### **ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ У СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО БІЗНЕСУ РІЗНИХ ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Суб'єкти малого бізнесу в Україні функціонують у різних сферах економічної діяльності. Відповідно до Класифікатора видів економічної діяльності (КВЕД) підприємства мають можливість зайняти свою нішу, яка регламентована двадцять однією секцією видів діяльності, які у структурі мають групи та класи. Зокрема, окремими секціями у класифікаторі виділено

будівництво, сільське господарство, переробна промисловість, транспорт та інші.

Відповідно, побудова бухгалтерського обліку на підприємствах різних видів економічної діяльності та різних галузей економіки значно різняться між собою. Підприємства малого бізнесу ведуть бухгалтерський облік одночасно із врахуванням як виду економічної діяльності, так і особливостей обліку та складання фінансової звітності, призначеної для суб'єктів малого підприємництва [1,2].

Основним нормативним документом, що регламентує уніфіковані форми фінансової звітності, є ПСБО 25 «Фінансовий звіт малого підприємництва» [4].

Зазначеним ПСБО 25 встановлено два додатки фінансової звітності для суб'єктів бізнесових структур малого підприємництва, а саме:

- Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва: Баланс (Форма №1-м) та Звіт про фінансові результати (Форма № 2-м);

- Спрощений фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва: (Форма №1-мс) та Звіт про фінансові результати (Форма № 2-мс) [4].

Специфічними особливостями побудови бухгалтерського обліку на малих підприємствах з точки зору виду економічної діяльності варто відзначити такі:

- у малих торговельних підприємств відсутніми є витрати на виробництво, однак вагома частка витрат належить витратам на збут; обов'язкове застосування реєстраторів розрахункових операцій та сплата встановлених зборів при торгівлі лікєро-горілчаними виробами;

- на малих підприємствах ресторанного господарства мають місце специфічні особливості як і у торговельних підприємств, однак додатково варто мати на увазі й те, що у зазначених підприємств наявним є виробництво, а також характерний лише для даних підприємств господарський процес «організація споживання». Стосовно обліку, то вважається, що на малих підприємствах ресторанного бізнесу відсутній момент закінчення виробництва та випуску готової продукції, яка на склад не передається, а одразу направляється до торговельної зали.

- на підприємствах малого бізнесу сфери будівництва специфічним у діяльності є те, що цикл виробництва має значну питому вагу незавершеного будівництва, з чого випливає специфіка умов щодо розрахунків із замовниками, зокрема, вартість та оплата за виконані етапи будівельних робіт встановлюється відповідно до П(С)БО 18 «Будівельні контракти». У зазначеній будівельній галузі економіки, будівельні управління ще до початку виконання робіт мають певного замовника, з яким обговорено та укладено контракт на виконання робіт, одночасно продовжують виконання будівельних робіт на інших об'єктах. Це обумовлює необхідність ведення обліку доходів та витрат по кожному окремому будівельному контракту. У будівельних підприємств постійно є наявними витрати на спорудження тимчасових не титульних споруд та на переміщення будівельних машин та механізмів на будівельний майданчик. Разом з цим, досить відповідальним та складним є

облік допоміжних виробництв, різноманітність та трудомісткість видів будівельних робіт. Із зазначеного випливає складність ведення аналітичного та синтетичного обліку господарських операцій операційної діяльності будівельних підприємств.

- малі підприємства готельного бізнесу не мають можливості прямого визначення сукупних витрат, пов'язаних із кожним окремим замовником чи споживачем готельних послуг. Специфікою ведення бухгалтерського обліку калькулювання собівартості витрат вважається номерний фонд. Моментом визнання доходів вважається отримання від замовників грошових коштів за надані готельні послуги. У підприємств значною є сума нарахування амортизаційних відрахувань. Ускладнює процес ведення обліку у готелях наявність другорядних видів економічної діяльності, зокрема: кафе, барів, ресторанів, пральних, ательє, лазень, комплексів з надання SPA процедур, автомобільних стоянок та інших.

- сільськогосподарські малі підприємства мають специфіку ведення обліку діяльності, яка полягає у застосуванні певних методів та прийомів, обумовлені двома сферами: рослинництвом та тваринництвом. Облік витрат рослинництва тісно пов'язаний із природними, біологічними та погодними умовами навколишнього середовища. Відповідно, тривалість виробничих циклів зумовлює виокремлення витрат, які не співпадають із календарними роком – по-перше, витрати попередніх років впливають на урожайність теперішнього та наступних років; по-друге, витрати поточного року впливатимуть на дохід від урожайності майбутніх періодів. Аналітичний облік доходів та витрат ведеться за видами культур. Облік витрат та доходів від вирощування продукції тваринництва здійснюється із врахуванням специфіки виду худоби, видів готової продукції. Витрати на податок на прибуток визначаються один раз на рік, що обумовлено сезонністю сільськогосподарського виробництва [1,2].

Підприємства малого бізнесу ряду видів економічної діяльності сплачують специфічні податки та збори, зокрема, туристичний збір, збір за користування надрами та інші.

Варто констатувати, що більшість суб'єктів бізнесових структур різних видів економічної діяльності за кількісними критеріями відносяться до малих, однак не усі з них практично застосовують спрощену систему оподаткування та спрощений план рахунків бухгалтерського обліку.

#### **Список використаної літератури:**

1. Гура Н. О., Мельник Т. Г. Облік на підприємствах малого бізнесу : підручник. Київ : 2018. 288 с.

2. Гура Н.О. Облік видів економічної діяльності : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 392 с. URL : [http://flightcollege.com.ua/library/ekonom%D1%96chno%D1%97\\_d%D1%96yalnos\(BookFi.org\).pdf](http://flightcollege.com.ua/library/ekonom%D1%96chno%D1%97_d%D1%96yalnos(BookFi.org).pdf).

3. Облік і звітність суб'єктів малого підприємництва. Ю. А. Верига, Є. А. Карпенко, Г. О. Соболев, Н. О. Кулявець. Київ : Центр учбової літератури, 2014. URL: [http://10.0.2.150/docs/CUL/Oblik\\_i\\_zvit\\_Veryga.pdf](http://10.0.2.150/docs/CUL/Oblik_i_zvit_Veryga.pdf).

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт малого підприємства»: Наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. № 39. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>.

**УДК 657**

**Откаленко О.М.**

**к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування**  
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ  
м.Вінниця

## **ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ**

Податкове законодавство кожної країни надає розгалужену систему податків і зборів, які можна класифікувати за певними критеріями на декілька груп.

У відповідності до Конституції, Україна є незалежною, правовою соціальною та демократичною державою. Особливе місце у забезпеченні функцій держави займають непрямі податки. Одним із таких податків, який займає вагомую частину у структурі доходів державного бюджету, є податок на додану вартість (ПДВ).

У 2017 році до загального фонду Державного бюджету України зібрано 183,5 млрд. грн. податку на додану вартість, що на 23,6%, або на 35,1 млрд. грн. більше фактичного збору за 2016 рік. Виконання встановленого Міністерством фінансів України індикативного показника ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування становить 77,8%. Позитивні нарахування самостійно нарахованої платниками суми ПДВ, яка підлягає сплаті в бюджету за січень – грудень 2017 року склали 163,2 млрд. грн., що на 23,11 млрд. грн., або на 23,0% більше 2016 року. У 2017 році зберігалася позитивна тенденція збільшення відшкодованих сум ПДВ, що сприяє погашенню попередніх сум ПДВ, задекларованих до бюджетного відшкодування. За I півріччя 2018 року до бюджету зібрано 108,2 млрд. грн. податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг), що на 19,8%, або на 17,8 млрд. грн. більше, ніж у відповідному періоді минулого року. Надходження до бюджету ПДВ з урахуванням бюджетного відшкодування протягом січня-червня 2018 року склали 43,7 млрд. грн. Це на 31,2%, або на 10,4 млрд. грн. перевищує відповідний показник минулого року. На рахунки платників протягом I півріччя 2018 року відшкодовано 64,4 млрд. грн. ПДВ. Це на 13,1%, або на 7,5 млрд. грн. перевищує відповідний показник минулого року. У січні-червні 2017 року платникам було повернуто 57 млрд. грн. [1].

Податок на додану вартість (ПДВ) з огляду на свій непрямий характер є найскладнішим для розуміння і адміністрування. З часу свого запровадження

і до сьогодні ПДВ є основним податком, за рахунок якого формується доходна частина державного бюджету України.

На сучасному етапі розвитку Україна прагне максимально гармонізувати ПДВ відповідно до вимог європейського законодавства. З цією метою Кабінет Міністрів України затвердив Порядок електронного адміністрування податку на додану вартість, який вступив у дію з 01.01.2015 року [2]. Цей Порядок визначає механізм відкриття та закриття рахунків у системі електронного адміністрування податку на додану вартість, особливості складення податкових накладних та розрахунків коригування кількісних і вартісних показників до податкових накладних у такій системі, а також механізм проведення розрахунків з бюджетом з використанням зазначених рахунків.

Періодичність, структура та формат обміну інформацією і реєстрами платників податку, необхідними для функціонування системи електронного адміністрування податку, визначаються спільно Державною фіскальною та Державною казначейською службами України.

Кожному платнику податку Казначейською службою було відкрито, на безоплатній основі, рахунок у СЕА ПДВ. На цей рахунок платником перераховуються кошти у сумі, необхідній для досягнення розміру суми податку, на яку платник податку має право зареєструвати податкові накладні та/або розрахунки коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних (далі - ЄРПН), а також у сумі, необхідній для сплати узгоджених податкових зобов'язань з податку.

Податковим кодексом України [3] встановлено наступні ставки оподаткування операцій ПДВ:

- а) 20 відсотків;
- б) 0 відсотків;
- в) 7 відсотків.

Фактичні ставки ПДВ у країнах-членах ЄС визначені національним законодавством з врахуванням вимог Директиви Ради 2006/112/ЄС про спільну систему податку на додану вартість, у якій систематизовано представленні положення гармонізації Європейського союзу про ПДВ [4].

Директива встановлює загальні уніфіковані правила, проте надає країнам-учасникам можливість застосовувати свої винятки із загальних правил в таких важливих питаннях як порядок і умови реєстрації платників податку, категорії товарів та послуг, які оподатковуються за зниженими ставками, розміри цих ставок та ін. Таким чином необхідно застосовувати різні правила визначення місця, різні процедури, а також ставки ПДВ в залежності від конкретної операції в кожній конкретній європейській країні.

Станом на 01.01.2018 року на обліку в органах Державної фіскальної служби України перебуває 241,4 тис. платників податку на додану вартість (із них 222,6 тис. – юридичні особи, 18,8 тис. – фізичні особи – підприємці) [5]. З початку запровадження СЕА ПДВ спостерігається збільшення суми ПДВ при формуванні доходної частини державного бюджету.

Серед експертів з питань податкової політики вже декілька років ведуться дискусії щодо ефективності СЕА ПДВ та системи депонування коштів на спецрахунках. Частина експертів вважає, що запровадження такої системи дало можливість ефективно боротися з ухилянням від сплати ПДВ та інших податків і привело до зменшення їх оптимізації. Інші експерти вважають, що система неефективна. За різними оцінками, рівень тіньової економіки України за останні роки становить 40- 45% від ВВП – це найвищий показник серед європейських країн [6].

Внаслідок електронного адміністрування ПДВ спостерігається значне скорочення неврегульованих сум, які заявлені до відшкодування. Так, у 2017 р. даний показник скоротився на 41,8% (342,1 млн.грн.) при порівнянні з 2015 р. Якщо у 2016 р. 300,5 млн. грн. не відшкодовано на вимогу листів СБУ та інших правоохоронних органів, то у 2017 р. такий показник відсутній взагалі [1].

Отже, можна зробити висновок, що податок на додану вартість є одним з найбільш ефективних фіскальних інструментів у структурі податкових надходжень до державного бюджету. Діюча сьогодні система оподаткування операцій ПДВ в Україні за своїм складом, структурою та методами адміністрування практично відповідає системі оподаткування країн Європейського союзу. Головною метою впровадження системи електронного адміністрування податку на додану вартість є запобігання зловживань шляхом незаконного отримання відшкодування ПДВ із бюджету. СЕА ПДВ унеможлиблює незаконно користуватися податком кредитом та отримувати відшкодування з бюджету, сприяє скороченню обсягів тіньової економіки та витрат держави на адміністрування податку.

#### **Список використаної літератури:**

1. Откаленко О. М. Адміністрування податку на додану вартість в умовах євроінтеграції. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2018. №5. С. 11–24.

2. Порядок електронного адміністрування податку на додану вартість : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 №569. Дата оновлення: 19.07.2017. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/569-2014> (дата звернення 13.03.2019).

3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 №2755-VI. Дата оновлення: 23.11.2018. URL: <http://sfs.gov.ua/nk/rozdil-v--podatok-na-dodanu-vartist> (дата звернення 18.03.2019).

4. Директива Ради Європи про спільну систему податку на додану вартість: Міжнародний документ від 28.11.2006 №2006/112/ЄС URL: [http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994\\_928](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_928) (дата звернення 18.03.2019).

5. Звіт державної фіскальної служби України за 2017 рік. URL: <http://sfs.gov.ua/data/files/223549.PDF>

6. Буркова Л. А., Коваленко І. В. Переваги та недоліки запровадження електронного обліку та адміністрування ПДВ. *Фінансовий простір*. 2017. №1(25). С. 20–24.

**Покинйчереда В.В.**  
**к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування**  
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ  
м.Вінниця

## **ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АУДИТУ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ**

Існування дефіциту державного бюджету є звичним явищем для країн різного рівня економічного розвитку. Втім, за умов неефективності управління державним боргом виникає загроза стабільності фінансово-економічній системі, зростає фіскальне навантаження на суб'єкти підприємницької діяльності, виникає криза неплатежів, що в кінцевому рахунку негативно позначається на соціально-економічному розвитку держави. Для забезпечення виваженого управління державним боргом та мінімізації ризиків, що виникають при залученні кредитних ресурсів, особливої актуальності набуває застосування сучасних методичних підходів при аналізі співвідношень основних бюджетних й економічних показників. Відповідно до українського законодавства таку оцінку проводить орган державного фінансового контролю.

Протягом останніх років в Україні намітилась стійка тенденція до зростання зовнішнього та внутрішнього державного боргу. Так, за останніх п'ять років обсяг державного боргу України зріс із 584,1 до 2141,7 млрд грн або у 3,7 разів, що створює реальну загрозу для стабільності фінансової та економічної ситуації в країні. Висока частка боргу, номінованого в іноземній валюті, в умовах девальваційних очікувань посилює ризики збільшення обсягу державного і гарантованого державною боргу та витрат на його погашення і обслуговування у перспективі. Враховуючи те, що політика державних запозичень в Україні характеризується відсутністю системності та розмитістю цілей, залучення додаткових державних позик не сприяє покращенню економічного становища, а призводить до посилення боргової залежності держави та низької ефективності використання залучених ресурсів. За таких умов особливого значення набуває питання вдосконалення фінансового контролю в сфері управління державним боргом, що нерозривно пов'язане з необхідністю проведення аудиту державного боргу, під яким розуміють фінансовий контроль, спрямований на оцінку ефективності використання державних запозичень шляхом аналізу основних бюджетних та економічних показників для визначення боргової безпеки та боргової стійкості країни [6].

Впровадження аудиту ефективності управління державним боргом обумовлено потребою підвищення результативності, дієвості державного фінансового контролю та поліпшення діяльності органів влади щодо залучення та використання державних запозичень. Окрім функції контролю, аудит ефективності виконує важливу інформаційну функцію, забезпечуючи громадськість точною та всеосяжною інформацією про результати діяльності державних органів, ефективність використання залучених коштів [4, с. 39].



Аудит державного боргу передбачає дослідження таких питань:

- ясність та зрозумілість ролі, відповідальності та цілей усіх суб'єктів управління державним боргом;
- відкритість для суспільства цілей управління державним боргом;
- розкриття усіх особливостей проведення боргових операцій;
- інформування суспільства про минулу, поточну та прогнозовану бюджетно-фінансову діяльність уряду;
- регулярне оприлюднення показників стану державного боргу, надання інформації про умовні зобов'язання держави [4, с. 39].

На сьогодні в Україні відповідно до законодавства здійснюється внутрішній та зовнішній аудит ефективності управління державним боргом, які проводяться органами державного фінансового контролю на різних рівнях державної влади: внутрішній аудит – Міністерством фінансів України; зовнішній аудит – Рахунковою палатою України (рис. 1).



Рисунок 4 - Система аудиту ефективності управління державним боргом України

Внутрішній аудит державного боргу здійснюється Міністерством фінансів України відповідно до затвердженого Порядку здійснення контролю

за ризиками, пов'язаними з управлінням державним (місцевим) боргом [3].

Під час здійснення контролю за ризиками, пов'язаними з управлінням державним боргом, Міністерство фінансів України:

- проводить оцінку ризиків з метою їх мінімізації;
- визначає оптимальне співвідношення очікуваних витрат державного бюджету з управління боргом до ризиків;
- проводить операції з управління боргом [3].

Оцінка ризиків, пов'язаних з управлінням боргом, проводиться шляхом здійснення контролю за показниками відсоткового, валютного, бюджетного ризиків, а також ризиків рефінансування та ліквідності.

Міністерство фінансів України щорічно затверджує програму управління боргом на відповідний рік та оприлюднює її в місячний строк після початку відповідного бюджетного періоду на офіційному сайті. Програма управління боргом може переглядатися в разі суттєвих змін на внутрішньому ринку державних цінних паперів та/або облігацій місцевих позик і світових ринках капіталу, у макроекономічній ситуації, бюджетно-податковій, грошово-кредитній та валютній політиці, а також виникнення інших причин, які можуть значно ускладнити або унеможливити її виконання [5].

Міністерство фінансів готує не пізніше ніж через три місяці після закінчення бюджетного періоду звіт про виконання програми управління боргом за звітний бюджетний період та оприлюднює його на сайті.

Завдання з проведення зовнішнього аудиту ефективності управління державним боргом покладено на Рахункову палату України. Оцінювання діяльності органів управління державним боргом – важливе завдання для аудиту ефективності.

В процесі аудиту ефективності управління державним боргом аналізується співвідношення основних бюджетних й економічних показників, що дає змогу визначити сильні та слабкі сторони боргової політики країни. Для аналізу ефективності боргової політики держави необхідно використовувати низку показників. Стандартами INTOSAI [1] передбачено для оцінки стану державного боргу використовувати дві групи індикаторів: першу групу застосовують для оцінки рівня боргової безпеки країни; індикатори другої групи – для визначення боргової стійкості країни.

На підставі проведеної оцінки боргової безпеки та боргової стійкості, державними аудитором надається оцінка ефективності управління державним боргом, яка наводиться у тексті аудиторського звіту з рекомендаціями щодо поліпшення ефективності управління державним боргом, що погоджується з Міністерством фінансів України та публікується на сайті Рахункової палати.

Таким чином, успішне вирішення контрольних процедур, передбачених внутрішнім і зовнішнім аудитом ефективності управління державним боргом, сприятиме формуванню передумов для забезпечення боргової безпеки та фінансової стійкості держави в довгостроковій перспективі.

#### **Список використаної літератури:**

1. Офіційний веб-сайт INTOSAI. URL: <http://www.intosai.org>.

2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. URL: <http://www.me.gov.ua>.

3. Про затвердження Порядку здійснення контролю за ризиками, пов'язаними з управлінням державним (місцевим) боргом: Постанова Кабінету міністрів України від 01.08.2012 № 815. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

4. Федорович І. Методика проведення аудиту ефективності управління державним боргом та шляхи її вдосконалення. Світ фінансів. 2014. № 3. С. 38-47.

5. Хомутенко В.П., Луценко І.С., Хомутенко А.В. Державний аудит публічних фінансів: навч. посібник. Одеса: «Кримполіграфпапір», 2016. 412 с.

6. Pokynchereda V.V. Performance audit of Ukrainian debt management: organization and methodology. Ефективна економіка. 2018. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>.

**УДК 658.15**

**Чолій Л.О.**  
**аспірант**

Київський національний торговельно-економічний університет  
м. Київ

## **ОСНОВНІ ЕТАПИ ТА КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ**

Нинішні умови функціонування підприємств вимагають від них значної мобільності та здатності швидко реагувати на зміни як зовнішнього, так і внутрішнього середовища у якому вони існують. Закордонними фахівцями система фінансового контролінгу вже досить тривалий час ефективно використовується на підприємствах.

В Україні фінансовий контролінг почав зароджуватися у 90-х рр., після набуття нею статусу суверенної та незалежної держави. Підприємства почали переходити на ринкові умови функціонування економіки, які характеризуються зростанням конкуренції, зниженням рівня прибутку, ринковим механізмом ціноутворення, зниженням впливу держави, функціонування на договірних відносинах. За цих умов здійснювати свою діяльність, використовуючи старі підходи до здійснення планування, обліку та контролю, стало неможливо. Україна опинилася у кризовому стані, глибина якого набагато більша, ніж у США у 1929–1933 рр. Головним завданням для підприємств став пошук більш ефективних напрямів та методів управління фінансами для довгострокового та успішного функціонування.

Освоєння нових напрямків діяльності та запровадження системи фінансового контролінгу та вітчизняних підприємствах державного сектору економіки вимагає вивчення основних концепцій розвитку та досвіду держав, в яких ця система успішно функціонує.

З середини 50-х рр. ідеї фінансового контролінгу із США починають активно проникати в деякі європейські країни, й особливо в Німеччину [1].

Розвиток фінансового контролінгу в Німеччині та інших європейських країнах бере свій початок з американських дочірніх підприємств.

Саме у Німеччині затвердили термін «фінансовий контролінг», тоді як у США і Великобританії частіше використовувався термін «управлінський облік». Проте деякі німецькі фахівці стверджують, що ідеї фінансового контролінгу отримали свій розвиток у Німеччині ще до впровадження його на американських дочірніх підприємствах Західної Європи. Вони зазначають, що економічні служби німецьких підприємств виконували деякі функції, які зараз відносять до компетенції фінансового контролінгу ще до того. Проте більшість фахівців вважають, що фінансовий контролінг прийшов у Німеччину із США у середині 50-х років.

До основних етапів формування та розвитку фінансового контролінгу належать:

1) епоха «ринку продавця», з якої почався розвиток функціонального менеджменту та управлінського обліку. У ці часи контролер був рахівником, який виконував облікові функції та підпорядковувався менеджеру нижчої або середньої ланки;

2) епоха «ринку покупця» сприяла появі стратегічного, фінансового й процесного менеджменту, а також інжинірингу організаційної структури підприємства. Контролер став плановиком-розпорядником (координатором) спільної (командної) роботи управлінців із підпорядкуванням одному з директорів (топменеджеру) компанії;

3) глобалізація ринків збуту, виробництва, ресурсного забезпечення вплинула на появу такого виду менеджменту, як «управлінський аутсорсинг». Контролер

перетворюється на внутрішнього консультанта (радника) з питань економіки підприємства, відносно незалежного, що може дистанціюватися від решти команди управлінців;

4) глобалізація фінансових ринків висунула на перший план «якісне управління» (не «управління якістю») й «управління вартістю для акціонерів». За таких умов контролер перетворюється на технолога з менеджменту та є повноцінним топменеджером [3, с. 27—31].

У ряді розвинених європейських країн, наприклад Великобританії, Франції та ін., деякі функції управління відокремилися, що призвело до утворення окремих систем у сфері управління підприємством. Наприклад, система планування, система внутрішнього контролю, а в ній як складова частина внутрішній аудит (у Франції) або система внутрішнього аудиту на підприємстві (у Великобританії) тощо. Враховуючи важливість внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту, створюються спеціальні організації. Так, створено Інститут внутрішніх аудиторів у Великобританії.

З часом у країнах, де зародився і був поширений контролінг, увага до нього дещо зменшилася і він став на один рівень з іншими методами ефективного господарювання.

Навпаки, у США та Німеччині значущість його дедалі зростає, що пов'язано з історичними особливостями розвитку облікових систем, а також економічними труднощами і проблемами в оподаткуванні цих країн [2, с. 101].

Так, досить повно за всіма описаними вище етапами розкриває концепції становлення й розвитку контролінгу в практичній діяльності підприємств Н. Собкова, яка виділяє такі з них:

1. Реєстраційна концепція (виникла на початку ХХ століття й активно розвивалася до 1930-х рр.). Завдання контролера зводилися до реєстрації інформації та надання її керівництву у вигляді звітів.
2. Обліково-аналітична концепція (почала формуватися під час економічної кризи 30х років ХХ століття). Контролери починають аналізувати ефективність діяльності підприємства та підрозділів, виробництва та реалізації продукції. Відбувається активне становлення управлінського обліку
3. Концепція внутрішньофірмової інтеграції (формувався в 70-ті роки ХХ століття одночасно з розвитком інтегрованих автоматизованих систем планування виробництва). Ця концепція розкриває головні завдання, які постали в цей час перед контролерами, а саме: розробка та інтегрування бюджетів і планів. Це було пов'язано з тим, що великі підприємства за допомогою системи бюджетування намагалися інтегрувати виробництво, постачання, збут та оптимізувати витрати.
4. Координаційно-навігаційна концепція (активне становлення розпочалося наприкінці 80-х — на початку 90-х років ХХ століття). Виникнення цієї концепції пов'язано з розробкою американськими вченими системи збалансованих показників (Balanced Scorecard). Вона передбачає допомогу менеджменту в розробленій реалізації стратегії розвитку підприємства на основі запровадження й узгодження показників стратегічного та оперативного рівнів з погляду досягнення результату.
5. Концепція стратегічної навігації (лише формується та широкого застосування ще не набула) — постановка й розв'язання завдань інформаційно-аналітичної підтримки стратегічного менеджменту. Згідно з цією концепцією контролер стає консультантом керівництва в контролі за дотриманням стратегічних цілей, він здійснює інформаційно-аналітичну підтримку стратегічного менеджменту, а оперативні завдання мають вирішуватися в автоматизованому порядку.
6. Концепція контролінгу, спрямована на узгодження інтересів зацікавлених осіб у рамках реалізації принципів корпоративного управління (Corporate Governance) [4, с.19].

Фінансовий контролінг у своєму розвитку пройшов досить довгий шлях. Як показує досвід розвинених країн світу, він є ефективним інструментом виходу з економічної кризи. Дослідження основних етапів та концепцій розвитку фінансового контролінгу показало, що спершу головною метою здійснення фінансового контролінгу була реєстрація та систематизація зібраних даних, сьогодні ж фінансовий контролінг спрямований на прогнозування діяльності суб'єктів господарювання та основних його

показників, а також прийняття на їх основі ефективних управлінських рішень, які забезпечать успішне та довготривале функціонування.

**Список використаних джерел:**

1. Калайтан Т.В. Контролінг : навч. посіб. Львів : Новий Світ , 2008. 252с
2. Пазуцян А.В. Світовий досвід застосування контролінгу та особливості його розвитку в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 8. Ч. 3. С. 99-103.
3. Сафаров О.І. Практика контролінгу: що перешкоджає успіху його здійснення? *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 4. С.27—31.
4. Собкова Н.Д. Концептуальні ознаки контролінгу у фінансовій системі України. *Формування ринкових відносин*. 2009. № 2. С. 17—22.